

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

Tiesību zinātnes bakalaura studiju programmas

3. kursa studente Lība Gailīte

Studentes apliecības Nr. lg14022

PIESARDZĪBAS PRINCIPA STATUSS STARPTAUTISKAJĀS
VIDES TIESĪBĀS
BAKALaura DARBS

Darba zinātniskais vadītājs

Lektors, mag. iur. Edmunds Broks

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Piesardzības princips ir koncepts starptautiskajās vides tiesībās, kas ietver ideju, ka zinātniskā neskaidrība nav attaisnojums, lai veiktu darbības, kas kaitīgi ietekmē vidi. Tā statuss kā paražai starptautiskajās tiesībās joprojām tiek uzņemts skeptiski, tāpēc darba mērķis ir noskaidrot, vai piesardzības princips ir šādu statusu ieguvis. Šī darba ietvaros tiks aplūkots normatīvais regulējums, tiesu prakse un valstu prakse, lai izpildītu darba uzdevumus- noteikt piesardzības principa definīciju, kā arī noteikt kāds ir *opinio juris* un valstu prakse attiecībā uz to. Autore uzskata, ka darba rezultātā ir noteicams, ka ir radusies paražu tiesībā attiecībā uz piesardzības principu.

Atslēgvārdi: piesardzības princips, starptautiskā paražu tiesība, Rio deklarācija, vides ilgtermiņa attīstība

ANNOTATION

Precautionary principle is a concept in international environmental law, that reflect the idea that scientific uncertainty is not a excuse to proceed with actions that may cause damage to the environment. The status of the precautionary principle as a custom of international law is considered debatable, so this paper strives to determine the answer to this question. Author of this paper examines the regulatory framework that encompasses the precautionary principle, decisions of courts and state practice to establish the definition of the principle and determine *opinio juris* and state practice regarding it. Author considers that in the result of this paper, it is detectable that the precautionary principle is a custom of international law.

Keywords: precautionary principle, international customary law, Rio Declaration, sustainable development

Saturs

Ievads	5
1. Piesardzības princips	7
1.1. Piesardzības principa definīcija.....	8
1.2. Diferencētie viedokļi par piesardzības principa statusu starptautiskajā sabiedrībā.	15
1.2.1. Piesardzības princips kā attīstības paralīze.....	15
1.2.2. Piesardzības princips kā nepieciešams mehānisms.	19
2. Opinio juris sive necessitatis	22
2.1. Normatīvais regulējums.....	22
2.1.1. Eiropa.....	22
2.1.2. ASV.....	24
2.1.3. Austrālija, Butāna, Kanāda, Argentīna, Indija,.....	25
2.1.4. Starptautiskais regulējums.	27
2.2. Nacionālo un starptautisko tiesu prakse.	29
3. Valstu prakse attiecībā uz piesardzības principu	37
Kopsavilkums	40
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	41

Ievads

Vides aizsardzība un ilgtermiņa attīstība ir būtiski atribūti, kas attīstījušies starptautiskajās vides tiesībās.¹ To ietvarā ir būtiski progresējis normatīvais regulējums gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī. Piesardzības principa piemērošana starptautiskajās vides tiesības ir salīdzinoši jauns koncepts.² Lai gan tā definīcijas atšķiras,³ piesardzības princips fundamentāli iemieso ideju, ka jāievēro visaugstākā rūpība un uzmanība gadījumos, kad nav paredzams darbības iznākums.⁴

Princips ir radījis atšķirīgus viedokļus starptautiskajā sabiedrībā attiecībā uz tā nepieciešamību un lietderību, vienai pusei norādotu uz tā bīstamību un stagnējošo raksturu, otrai pusei apgalvojot, ka tas ir ieguvis paražas statusu, tā kā iemieso morāles un ētikas augstākās normas attiecībā uz taisnīgu un pareizu rīcību, cenšoties mazināt ekonomisko interešu ietekmi lēmumu pieņemšanā, ļaujot sabiedrībai noteikt darbību un to mērķu nepieciešamību.

Principa statusa noteikšana un izpēte ir būtiska, tā kā vides aizsardzība un saglabāšana ir tieši saistīta ar cilvēces ilgtermiņa attīstību.⁵ Valstīm ir jāspēj ne tikai nacionālajā līmenī saglabāt vidi, bet arī sadarboties starptautiskajā līmenī, lai, globalizācijas straujā attīstībā, kas nosaka arī ražošanas un produkcijas modeļus, nodrošinātu vispārēju kontroli pār vides ilgtermiņa kvalitāti. Tehnoloģiju un zinātnes progress ir nepārraujams ar cilvēces attīstību, tāpēc ir nozīmīgi ieviest tādu regulējumu, kas sekmē šos procesus, nevis rada stagnāciju.⁶

Pieaugot normatīvajam regulējumam, kas iekļauj piesardzības principu, tā statuss ir kļuvis aktuāls, tā kā nevienprātīga nostāja starp valstīm degradē starptautisko publisko tiesību

---

¹ Birnie P., Boyle A. *International Law & the Environment*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 84-85; Holder J. *Environmental Assessment: The Regulation of Decision-Making*. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 53;

² Kriebel D., Tickner J., Epstein P., Lemons J., Levins R., Loechler L. E., Quinn M., Rudel R., Schettler T., Stoto M. *The Precautionary Principle in Environmental Science. Commentaries. Environmental Health Perspectives*, September 2001, Vol. 109, No. 9, p. 871.

³ Hayes W. A. *The Precautionary Principle. Review*, p. 162. Pieejams: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic737013.files/The%20Precautionary%20Principle%20-%20Hayes.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Vanderzwaag, D. *The Precautionary Principle in Environmental Law and Policy: Elusive Rhetoric and First Embraces*. *Journal of Environmental Law & Practice*. 1999, Vol. 8, pp. 355–375.

⁴ Sands P. *Principles of International Environmental Law*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, p. 268; de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 213.

⁵ Abouchar J., Cameron J. *The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment*. *Boston College International and Comparative Law Review*, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 2. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁶ Fact sheet: *A technology revolution to address climate change*. Pieejams: https://unfccc.int/press/fact_sheets/items/4989txt.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

būtību, kā spēju sadarboties.⁷ Tāpēc piesardzības princips, kas ieguvis dominējošu lomu dažās valstīs, bet nav spējis iekļauties citu valstu izpratnē par vides aizsardzību, ir tik būtisks.

Darba mērķis ir noteikt, vai pastāv paražas statuss attiecībā uz piesardzības principu, kas rada valstīm pienākumu ievērot piesardzības pasākumus, ja plānotās darbības seku uz vidi apjoms nav pamatots ar pietiekošu zinātnisku pārliecību.

Darba uzdevumi ir, pirmkārt, noteikt vienojošu piesardzības principa definīciju, aplūkojot dažādus tiesību avotus, kas raksturo to. Tāpat ir jānoskaidro dažādo viedokļu par piesardzības principu argumentācija un pamatotība, lai noteiktu, kurš ir būtiskāks un pamatotāks, pētot tiesību doktrīnu un valstu publiski pausto nostāju. Otrkārt, nepieciešams aplūkot valstu *opinio juris* attiecībā uz principu, pētot nacionālos un starptautiskos juridiski saistošos aktus, kā arī juridiski nesaistošos, ņemot vērā arī valstu pievienošanās dažādām starptautiskā mēroga deklarācijām vai rīcības plāniem, kas korelē ar doktrīnā un valstu publiskajos paziņojumos pausto. Tāpat tiks skatīti nacionālo un starptautisko tiesu un arbitrāžu spriedumus. *Opinio juris* tiks sasaistīts ar valstu praksi, kas īstenojās valstu reālajās darbībās attiecībā uz piesardzības principa piemērošanu, lai noteiktu reālo praksi un līdžību vai atšķirību no regulējumos vai doktrīnā ietvertajiem principa definējumiem. Treškārt, tiks noskaidrots piesardzības principa potenciālais statuss starptautiskajās vides tiesībās kā paražai.

Darba izstrādē tiks izmantota vēsturiskā metode, lai pētītu piesardzības principa rašanos un atīstību starptautiskajās tiesībās, dedukcijas metodi, nosakot tā statusu starptautiskajās publiskajās tiesībās. Tiks piemērota salīdzinošā metode, lai novērotu *opinio juris* un valstu prakses korelāciju un ar indukcijas metodi autore centīsies noteikt piesardzības principa statusu starptautiskajās publiskajās tiesībās.

Darbs sastāv no ievada, anotācijām latviešu un angļu valodā, trim nodaļām, desmit apakšnodaļām, kopsavilkuma un izmantoto avotu saraksta.

---

⁷ Guzman A. The Consent Problem in International Law. Berkeley Program in Law and Economics, Working Paper Series, 10 March 2011, p. 2. Pieejams: <http://escholarship.org/uc/item/04x8x174#page-2> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

1. Piesardzības princips

Piesardzības princips ir starptautisko vides tiesību princips.⁸ Vides aizsardzība ir radusies korelēnot dažādiem vides tiesību attīstības modeļiem,⁹ kas, lai gan ietver ilglaicīgu attīstību (*sustainability*), diferencējās valsts pienākuma apjomā attiecībā uz to,¹⁰ tādējādi piesardzības principa statuss ir nozīmīgs, jo palīdz noteikt, kāds modelis ir aktuāls un vispārpieņemts valstu izpratnē.

Tradicionāli tika uzsvērts, ka nozīmīgs kaitējums videi ir stingri jāpierāda, lai uzliktu pienākumu veikt darbības tā novēršanai un tam ir jābūt zinātniski pierādītām,¹¹ kamēr jaunākais, kura aktualitāte mūsdienās pieaug, balstās uz seku neparedzamības prezumciju, nosakot, ka nav iespējams paredzēt jebkuras nozīmīgās sekas, kas varētu iestāties, tāpēc jāpieņem to iespējamība jebkurā gadījumā.¹² Šāds modelis ir kā Kopernika revolūcijas¹³

---

⁸ de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 92-94.

⁹ de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 14-17; Birnie P., Boyle A., Redgwell C. *International Law & the Environment*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 83; World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, p. 7. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā] *Vides aizsardzības attīstība iedalās currative model, preventive policy un anticipatory model. Pirmais balstās uz esošo vai tuvākajā laikā iespējamo seku novēršanu, pieņemot, ka zinātne spēj paredzēt iespējamo iznākumu, tātad sekas, kuras iestājas neparedzēti ir rets fenomens, neradot lieku slogu valsts pienākumā. Otrs modelis balstās uz iespējamo nākotnes seku kontroli, pieņemot, ka zinātne nespēj paredzēt smagas sekas, kas iespējams iestāties, radot nepieciešamību piesardzīgi attiekties pret darbību ietekmi uz vidi. Pieaugot šī modeļa popularitātei, piesardzības princips kļūst aktuālāks.*

¹⁰ Birnie P., Boyle A. *International Law & the Environment*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 252-253.

¹¹ Sands P. *Principles of International Environmental Law*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 268; *International Convention for the Regulation of Whaling*. December 2nd 1946, Art. V(2). Pieejams:

https://archive.iwc.int/pages/terms.php?ref=3607&search=&order_by=relevance&offset=0&restypes=&starsearch=&archive=0&per_page=0&default_sort_direction=DESC&sort=DESC&context=Root&k=&curpos=&url=%2Fpages%2Fdownload_progress.php%3Fref%3D3607%26search%3D%26order_by%3Drelevance%26offset%3D0%26restypes%3D%26starsearch%3D%26archive%3D0%26per_page%3D0%26default_sort_direction%3DDESC%26sort%3DDESC%26context%3DRoot%26k%3D%26curpos%3D%26size%3D%26ext%3Dpdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; *Convention for the Conservation of Antarctic Seals, Annex, 1972, para. 7(b)*. Pieejams: https://www.ats.aq/documents/recatt/Att076_e.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; *Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību*. (World Heritage convention). 1972, 1037 UNTS 151, Preamble; *Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter*, 29 December 1972, 1046 UNTS 120, Art. XV(2); *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*, 23 June 1979, 1651 UNTS 333, Art. III(2), XI(3).

¹² de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 18-19; Sands P. *Principles of International Environmental Law*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 6.

¹³ de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 18-19; Brown I. J. M. *Copernicus' revolution and Galileo's vision: Our changing view of the universe in pictures*. Pieejams: <https://phys.org/news/2016-05-copernicus-revolution-galileo-vision-view.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; *Nikolajs Koperniks (Nicolaus Copernicus) bija astronoms, kurš 1543. gadā publicēja savu darbu "De revolutionibus orbium coelestium", norādot, ka saules sistēma varētu būt heliocentriska, t.i., Zeme riņķo ap Sauli, nevis tā riņķo ap Zemi, kas bija tā brīža "zinātniski pierādītais" uzskats, fundamentāli mainot uzskatus un astronomiskos pētījumus.*

atkārtojums, par centrālo ideju izvirzot jebkura atklājuma kritisku uztveri, pastāvot šaubām par to absolūtumu.¹⁴

Piesardzības princips pieder pie jaunākā modeļa, kas krietni atšķiras no tradicionālās pieejas vides aizsardzībai,¹⁵ paspilgtinot tā statusa izprašanas nozīmīgumu, ņemot vērā ietekmi uz nākotnes tiesisko izpratni par vides aizsardzību kopumā. Princips tiek definēts ļoti diferencēti, tāpēc, lai noteiktu tā saturu, tātad arī statusu, šī darba ietavos tiks salīdzinātas dažādas tā definīcijas un attiecīgi arī nostājās attiecībā uz tā piemērošanu vides aizsardzībā starptautiskajās tiesībās.

1.1.Piesardzības principa definīcija.

Ilgspējīgas vides attīstība kā jēdziens starptautiskajās tiesībās lielāku uzmanību ieguva, 1960. gadu sākumā, kad rietumu valstīs pieauga liberālās politikas ietekme, kura sasaistē ar industrializācijas un zinātnisko sasniegumu palielināšanos, radīja platformu šo darbību ietekmes uz vidi pētīšanai un novērtēšanai.¹⁶ Aktualitāte radās, novērojot dažādu aktivitāšu ietekmi uz ozona slāni, sekmējot tā noplicināšanos, kas korelēja ar globālo sasilšanu un klimata un vides izmaiņām kopumā.¹⁷ Šī ir *riska novērtēšana*, kurai, lai gan noteikta loma bija arī tradicionālajā teorijā ir lielāka nozīme modernajā konceptā par vides aizsardzību.¹⁸ ir lielāka nozīme modernajā konceptā par vides aizsardzību.¹⁹

Piesardzības princips balstās uz iespējamo seku novēršanu pat, ja nav pierādīta to esamība nākotnē, no noteiktu darbību turpināšanas.²⁰ Lai gan pieminēts jau 1854. gadā,²¹ pirmo reizi kā “piesardzības princips” tas normatīvajā regulējumā parādījās Vācijas 1974. gada Federālās imisiju kontroles aktā (Bundes-Immissionsschutzgesetz).²² Starptautiskajās tiesībās, piesardzības princips tiek definēts diferencēti,²³ un tas var radīt priekšstatu par to, kā neskaidru un virspusīgu, kas, savas nenoteiktības dēļ, nespēj sev radīt stingru piekrišanu, taču piesardzības

---

¹⁴ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 18-19.

¹⁵ Ibid. Pp. 17-19.

¹⁶ Richardson B., Wood S. Environmental Law for Sustainability. Oxford: Hart Publishing, 2006, p. 3.

¹⁷ Harding R., Fisher C. E. (ed.) Perspectives on the Precautionary Principle. Leichhardt, N.S.W: Federation Press, 1999, p. 211.

¹⁸ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 15-19.

¹⁹ Richardson B., Wood S. Environmental Law for Sustainability. Oxford: Hart Publishing, 2006, pp. 97-98.

²⁰ Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 268.

²¹ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, p. 9. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²² Ibid. Pp. 9-10.

²³ Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 268.

principa dažādās definīcijas atšķiras vien savā ietvarā un terminu izvēlē, pamatdomai paliekot neskartai.²⁴

Viens no pirmajiem regulējumiem starptautiskajās tiesībās, kas novērsās no tradicionālās pieejas, ir 1969. gada Starptautiskā konvencija par iejaukšanās tiesībām atklātā jūrā naftas piesārņojuma gadījumā (*1969 International Convention Relating to Intervention on the High Seas in Cases of Oil Pollution Casualties*), kuras mērķis bija izcelt sekas uz vidi bezdarbības gadījumos.²⁵ Šī konvencija pieļāva proporcionālu darbību veikšanu atklātajos ūdeņos, ja pastāvēja draudi, ka varētu rasties nenovēršamas sekas piekrastes līnijām, nosakot, ka jāņem vērā *iespējamās* sekas, ja šādas darbības netiks veiktas.²⁶ Kamēr 1969. gada Starptautiskā konvencija par iejaukšanās tiesībām atklātā jūrā naftas piesārņojuma gadījumā neatsaucās uz regulējumu, kā *piesardzības principu*, tomēr tas bija regulējums, kas ir juridiski saistošs tās dalībvalstīm.

Turpinoties šai pieejai, arī 1982. gada Pasaules dabas hartas (World Charter for Nature) 11. pants noteica, ka gadījumos, “[...] nav pieļaujamas darbības, kuru rezultātā visdrīzāk iestāties neatgriezeniskas/postošas sekas uz vidi; [...] kad potenciālās sekas nav pilnībā izprastas, plānotās darbības netiek turpinātas”.²⁷ Šī rezolūcija ne tikai nav tiesiski saistoša *per se*, bet arī nesauca šo pieeju kā piesardzības principu. Tomēr lietderīga tā ir izpratnē par vidi un uz to attiecināmo regulējumu, jo bija pirmā ANO izdotā rezolūcija, kura ietvēra piesardzības nepieciešamību idejiskā līmenī.

Tuvināšanās mūsdienu izpratnei par tā piemērošanu aizsākās, kad pieauga rūpes par ozona slāņa noplicināšanos²⁸ un princips iekļaušana starptautiskajā regulējumā, ne tikai politiskā, bet arī juridiski saistošā līmenī, kļuva aktuālāka. Pirmais līgums, kas konkrēti noteica, ka tā puses atzīst *piesardzības pasākumus* ne tikai nacionālajā, bet arī starptautiskajā regulējumā, bija 1985. gada Vīnes konvencija Par Ozona slāņa aizsardzību (*1985 Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer*) (stājās spēkā 1988. gada 22. septembrī), tās preambulā iekļāva sekojošo: “[...]apzinoties ozona slāņa izmaiņu iespējamo postošo iedarbību uz cilvēka veselību un vidi; [...] ievērojot arī piesardzības pasākumus ozona slāņa aizsardzībai,

---

²⁴ Bourguignon D. The precautionary principle: Definitions, applications and governance. European Parliamentary Research Service, December 2015, pp. 4-6. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA\(2015\)573876_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA(2015)573876_EN.pdf) [aplūkots 2017. gada 21. maijā];

²⁵ 1969 International Convention Relating to Intervention on the High Seas in Cases of Oil Pollution Casualties, 29 Nov 1969, 970 UNTS 211.

²⁶ Ibid. Art. I, V(3)(a).

²⁷ UNGA, World Charter for Nature, 28 October 1982, A/RES/37/7, Art. 11(a), (b). Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/3b00f22a10.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²⁸ Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, pp. 267-268.

kas jau veikti valstiskā un starptautiskā līmenī”.²⁹ Tāpat no šīs konvencijas izrietošais 1987. gada Montreālas protokols (*The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer*) (stājās spēkā 1989. gada 1. janvārī) atsaucās uz piesardzības pasākumiem, lai kontrolētu CO² emisiju un pasargātu ozona slāni.³⁰ Šajā gadījumā piesardzības principa definīcija tika reducēta, lai ietvertu ozona slāņa aizsardzības nepieciešamību, tomēr joprojām saglabāja būtisko terminoloģiju, kura atkārtojās jau iepriekšējos regulējumos- *iespējamās postošās sekas* (pielīdzināmas neatgriezeniskām) *uz vidi*.

Piesardzības principa vispārējā piemērošana, kas neattiecas tikai uz konkrētām nozarēm vai darbību pasākumiem bija 1990. gada Ministru Deklarāciju par ilgtspējīgu attīstību (*Bergen Ministerial Declaration on Sustainable Development in the ECE Region*),³¹ kurā tika norādīts, ka, “[...] lai nodrošinātu ilgtspējīgu vides attīstību, politika jāveido balstoties uz piesardzības principu; [...] kad pastāv draudi nopietnām un neatgriezeniskām sekām, zinātniskās pārliecības trūkums nevar tikt izmantots kā iemesls, lai atliktu vides degradācijas novēršanas pasākumus”.³² Konferencas mērķis bija spriest par klimata izmaiņām un to ietekmi uz vidi kopumā³³, tāpēc arī definējums ir plašāks, neiekļaujot tajā kādu specifisku nozari, taču ir saglabāt principa piemērošanas spektrs- *ja pastāv draudi nopietnām un neatgriezeniskām sekām, zinātniskās pārliecības trūkums netiek uzskatīts par attaisnojumu pasākumu īstenošanai, lai tos novērstu*. Regulējums, līdzīgi kā jau iztirzātie, ietver iespējamības uz sekām neparedzamību, norādot, ka tām jābūt nopietnām (t.i. postošām, neatgriezeniskām).

ANO 1992. gada konferencē “Vide un attīstība” Riodežaneiro pieņēma Rio Deklarāciju “Par vidi un attīstību” (*1992 Rio Declaration on Environment and Development*) (turpmāk- Rio deklarācija).³⁴ Tās 15. noteic: “Lai aizsargātu apkārtējo vidi, valstīm saskaņā ar savām iespējām plaši jāizmanto piesardzības attieksme. Gadījumos, kad pastāv nopietna vai neatgriezeniska kaitējuma draudi, pilnīgas zinātniski pamatotas pārliecības trūkums nevar būt par iemeslu rentablu vides degradācijas pasākumu veikšanas atlikšanai uz vēlāku laiku”.³⁵

---

²⁹ 1985 Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, 22 March 1985, 1513 UNTS 293, Preamble.

³⁰ The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 16 September 1987, 1522 UNTS 3, Preamble.

³¹ Elworthy S., Holder J. Environmental Protection: Text and Materials. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, p. 154; Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 269.

³² de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 96-97.

³³ The Bergen Conference and its proposals for addressing climate change. Pieejams: <https://unfccc.int/resource/ccsites/senegal/fact/fs220.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

³⁴ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I).

³⁵ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), Principle 15.

Pienākums šādas darbības apturēt ir par darbībām atbildīgajam.³⁶ Rio deklarācija gan savā definējumā iekļauj rentablu pasākumu (*cost effective measures*) faktoru.³⁷ Jānorāda, ka rentablie pasākumi tiek noteikti pēc zemāko izmaksu robežas, kas iespējama, lai sasniegtu noteiktu mērķi.³⁸ Rio deklarācija nav juridiski saistoša, taču atkārto jau pirms tam novēroto principa definējumu, atsaucoties uz *neatgriezenisku kaitējumu* un *zinātniski pamatotas pārlicības* neattaisnojamībai, tomēr uzsverot arī proporcionalitāti attiecībā uz ekonomisko izdevīgumu.

1992. gadā tika pieņemtas dažādas konvencijas, kas ietvēra Rio deklarācijas definējumu, piemēram, 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvencija par Bioloģisko daudzveidību (*The Convention on Biological Diversity*),³⁹ kā preambulā noteikts: “[..] dzīvās dabas būtiskas noplicināšanās vai iznīkšanas draudu gadījumā pilnīgas zinātniskās informācijas trūkumam nav jāklūst par iemeslu šādu draudu novēršanas vai samazināšanas pasākumu novilcināšanai”⁴⁰ Lai gan nav tieši pieminēts piesardzības princips, preambulas teksts atbilst Rio deklarācijas definējumam attiecībā uz to. Tāpat arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (*United Nations Framework Convention on Climate Change*)⁴¹ 3. panta 3. apakšpunkts nosaka: “*Reģionos, kur pastāv nopietna vai neatgriezeniska postījuma draudi, pilnīgu zinātnisku pierādījumu trūkums nevar tikt izmantots kā iegansts pasākumu novilcināšanai [..]*”.⁴²

2006. gada Ziemeļjūras valdību tikšanās deklarācijā “Par kuģniecības un zvejniecības ietekmi uz vidi” (*Declaration, North Sea Ministerial Meeting on the Environmental Impact of Shipping and Fisheries*)⁴³ 2. punktā nosaka, ka gadījumos, kad nav iespējama zinātniska

---

³⁶ Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 3. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

³⁷ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), Principe 15.

³⁸ Interwies E., Görlach B. and Newcombe J. Evaluating the Cost-Effectiveness of Environmental Policies: Theoretical Aspirations and Lessons from European Practice for Global Governance. P. 2. Pieejams: http://www.2007amsterdamconference.org/Downloads/AC2007_InterwiesGoerlachNewcombe.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

³⁹ 1992. gada 5. jūnijā Riodežaneiro parakstītā Konvencija par bioloģisko daudzveidību. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 8. septembris, nr. 137 (420);

⁴⁰ Turpat. Preambula.

⁴¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 9. marts, nr. 37 (320).

⁴² Turpat. 3. panta 3. apakšpunkts; United Nations Framework Convention on Climate Change, 21 March 1994, 1771 UNTS 107, Art. 3. S. 3. *Jāizceļ, ka oriģinālvalodā ir ietverts vārds “should not be”, tātad “nevajadzētu būt”, nevis “nevar”. Autore uzskata, ka iespējams šāds tulkojums ir piemērots tā kā Eiropas Savienības ietvaros, kā arī līdzīgos starptautiskā līmeņa regulējumos piesardzība ir izcelta kā prasība.*

⁴³ Declaration. North Sea Ministerial Meeting on the Environmental Impact of Shipping and Fisheries, 4 and 5 May 2006. Pieejams: https://www.ospar.org/site/assets/files/1239/6nsc-2006-göthenburg_declaration.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

skaidrība, piesardzības princips tiek ņemts vērā, tālāk norādot, ka piesardzība ietvarā, “[..] šo zināšanu trūkums nevar aizkavēt rīcību vides aizsardzībai”.⁴⁴

Eiropas Savienība (turpmāk- ES) piesardzības principu definējusi 2000. gada Eiropas Komisijas paziņojumā par piesardzības principu,⁴⁵ un skaidrojums un definējums sevišķi neatšķiras no vispārpieņemtiem definējumiem, vienīgi uzreiz nepieminot rentablos pasākumus.⁴⁶ Būtībā šāds definējums pieļautu, ka jebkurš potenciālais risks, neatkarīgi no seku apjoma, ir pietiekošs pamats, lai piesardzības principa ietvaros uzliktu par pienākumu to novērst, vai darbības apturēt pavisam. Taču Eiropas Komisija, skaidrojumā par piesardzības principa piemērošanu, ir uzsvērusi, ka piesardzības princips ir cieši saistīts ar riska novēršanu, tātad nepieciešams izvērtēt katru situāciju caur proporcionalitātes, diskriminācijas aizlieguma un vienveidīguma prizmām, ņemot vērā ne tikai zinātniskos atklājumus un pētījumus, bet arī rentablos pasākumus, lai novērstu nesamērīgas sekas, kas varētu rasties darbības apturot vai stingri kontrolējot.⁴⁷

Kā redzams, piesardzības princips savās definīcijās atšķiras, taču saglabā vienprātību tā nepieciešamībā- gadījumos, kad nav zinātniskās skaidrības-, kā arī, norādot gadījumus, kad nepieciešams to iedzīvināt, norāde ir uz nenovēršamām vai postošām sekām, ko plānotās darbības varētu izraisīt. Rio deklarācija norāda uz rentablu pasākumu faktora ņemšanu vērā.⁴⁸ Tā kā Rio deklarācija, lai gan juridiski nesaistoša un uzskatāma par politiski motivētu, ir primārs avots, uz ko turpmākos regulējumos, attiecībā uz piesardzību, atsaucās citi starptautiskie akti,⁴⁹ būtu jāpieņem, ka rentablu pasākumu faktora iekļaušana definīcijā ir ieguvusi vienprātību

---

⁴⁴Declaration. North Sea Ministerial Meeting on the Environmental Impact of Shipping and Fisheries, 4 and 5 May 2006, Art. II Pieejams: https://www.ospar.org/site/assets/files/1239/6nsc-2006-göteborg_declaration.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁴⁵ Commission of the European Communities. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on the precautionary principle. Brussels, 2.2.2000. COM(2000). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0001&from=LV> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁴⁶ Ibid. Pp. 8-9.

⁴⁷ Ibid. Pp. 17-19.

⁴⁸ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), Principe 15.

⁴⁹ Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, 11 September 2003, 2226 UNTS 208, Art. I “[..] saskaņā ar piesardzības pieeju, kas ietverta Rio deklarācijas 15. principā; Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, 17 May 2004, 2256 UNTS 119, Art. I “Paturot prātā Riodežaneiro Vides un attīstības deklarācijas 15.principā izklāstīto piesardzības pieeju [..]”; ANO ilgtspējīgas attīstības konferences ieviešanas plāns (*Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development*), Art 103, (f) “stimulēt un pilnveidot lēmumu izstrādāšanu uz zinātniskiem pamatiem un no jauna apstiprināt piesardzības attieksmi, kas formulēta Riodežaneiro Deklarācijas par vides aizsardzību un attīstību 15. principā [..]”. Pieejams: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Jāatzīmē gan, ka ANO ilgtspējīgas attīstības konference bija par godu Rio deklarācijas pieņemšanas desmitgadei, norādot uz principa nemainīgas definīcijas izpratni ANO ietvarā par vides ilgtspējīgu attīstību. Ilgtspējīga attīstībai. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/ilgtspējiga_attistiba/ [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

starptautiskajā sabiedrībā un Rio deklarācijā sniegtais definējums ir visplašāk piemērojama tā vispārējā rakstura dēļ.

Piesardzības princips, attiecībā uz vidi, iemieso filozofisko nostāju par cilvēces nepārraujamo saikni ar dabu, tātad, lai nodrošinātu pirmās izdzīvošanu, nepieciešams saglabāt otro.⁵⁰ Tomēr jāatceras, ka nav iespējams izvairīties no kaitējuma videi, ja tiek izmantoti tās resursi, tāpēc apgalvojums, ka piesardzības principa mērķis ir novērst jebkādu seku iestāšanos, būtu absurds. Šāds pieņēmums neizturētu kritiku, jo vides resursu izmantošana ir cilvēces attīstībai nozīmīga. Vides aizsardzības ietvaros, piesardzības principa mērķis ir novērst smagas un neatgriezeniskas sekas uz vidi.⁵¹ Tā mērķis ir uzlikt valstīm par pienākumu, veicot kādas darbības, kas varētu ietekmēt vidi, novērst vai mazināt iespējamo risku radīt kaitējumu nākotnē, radot norādījumus un darbību sistēmu, kad no aktivitātes iespējamās radītās sekas nav zinātniski pierādītas vai zināmas.⁵²

Lai gan piesardzības principa definīcijas nemēdz ietvert mehānismu kā noteikt, kāda zinātniskā neskaidrība ir uzskatāma par nebūtisku, tai korelējot ar nenovēršamām vai postošām sekām, jānorāda, ka arī piesardzības princips nav absolūts.⁵³ Ir jāievēro standarts, lai noteiktu, vai tas ir piemērots pareizi un vai to ir bijis nepieciešams darīt. Par standartu uzskatāmas “saprātīgas šaubas”, tātad tādas, kuras ir uzskatāmas par pietiekoši pamatotām, ņemot vērā jau veiktos zinātniskos pētījumus.⁵⁴ Ne katras šaubas par postošu kaitējumu uzskatāmas par pamatotām, tikai tādas, kas apstiprina, ka seku iespējamība nav maza vai hipotētiski neiespējama.⁵⁵

Panti par valsts atbildību par starptautiski prettiesisku rīcību (*Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*)⁵⁶ 2. pantā tieši nosaka, ka valstis ir atbildīgas par

---

⁵⁰ Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 2. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁵¹ Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 3. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁵² World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, p. 7. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 267.

⁵³ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, pp. 13-14. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁵⁴ Precautionary principle. Pieejams: <http://www.umweltbundesamt.de/en/precautionary-principle> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

⁵⁵ von Schomberg R. The Precautionary Principle: Its Use Within Hard and Soft Law. The European Journal of Risk Regulation, 2012, Issue 2, p. 162-163.

⁵⁶ UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

starptautiski prettiesisku rīcību, ja tās pārkāpušas starptautiskās saistības, ko uzņēmušās.⁵⁷ Ja valsts ar kādu juridiski saistošu dokumentu uzņēmusies saistības, kurās noteikts pienākums ievērot piesardzības principu, tam ir jābūt skaidram savā spektrā. Šis ir iemesls, kāpēc ir ne katras šaubas uzskatāmas par pamatu neveikt kādu darbību, kā arī, kāpēc ne katras izraisītās sekas var būt par pamatu, lai norādītu uz piesardzības principa pārkāpumu. Pantos par valsts atbildību par starptautiski prettiesisku rīcību 23. pantā ir norāde uz *force majeure* kā pamatu, lai izslēgtu šī notikuma prettiesiskumu. Kā skaidrots 23. pantā, šie gadījumi var būt arī neparedzami.⁵⁸ Piesardzības princips nevar ietvert *force majeure*, tāpēc uzskats, ka šaubām ir jābūt pamatotām, autores prāt, ir nepieciešams, kā “robežlīnija” starp prettiesisku un tiesisku rīcību.

Piesardzības princips nepretendē novērst jebkādu kaitējumu vai pakļaut jebkuru darbību jau minētajai bezriskai zonai, bet gan nodrošināt iespējamo maksimālo aizsardzību, kas iespējama, nepaļaujoties tikai uz stingri pierādītu darbības rezultātu uz vidi, bet gan iespējamību uz nopietnu apdraudējumu.⁵⁹

---

⁵⁷ UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83, Art. 2. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

⁵⁸ UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83, Art. 23. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

⁵⁹ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, pp. 15-16. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

1.2. Diferencētie viedokļi par piesardzības principa statusu starptautiskajā sabiedrībā.

Piesardzības princips ir ieguvis atpazīstamību starptautiskajā sabiedrībā, taču tā tiesiskais statuss joprojām rada šaubas starp dažādiem tiesību ekspertiem, kā arī valstīm plašākā mērogā. Šīs apakšnodaļas ietvarā tiks aplūkoti dažādu valstu nostāja attiecībā uz piesardzības principu, lai noskaidrotu, kādas iezīmes, kas tam piemīt, pastiprina vai noplicina tā iespējamo statusu kā paražai.

1.2.1. Piesardzības princips kā attīstības paralīze.

Piesardzības princips daudziem tiesību un citu nozaru ekspertiem raisa šaubas par tā iespējamo lietderību, norādot, ka patiesībā šāda principa atzīšana ir uzskatāma par bīstamu, tā piemērošana ir iracionāla un kaitē gan videi, gan cilvēcei vairāk, nekā palīdz.⁶⁰ Tiek izvirzīti dažādi argumenti, kāpēc šāds princips nevar būt par pamatu lēmumu pieņemšanai.

Pirmkārt, princips neiztur kritiku attiecībā uz racionālo loģiku un neizskaidro “neparedzamību”.⁶¹ Kā jau minēts, piesardzības princips ir balstīts uz filozofisko nostāju par dabas un cilvēces nesaraujamo saikni.⁶² Dabas aizsardzība nav jauns koncepts starptautiskajās vides tiesībās,⁶³ taču piesardzības princips norāda, ka zinātniska neskaidrība nevar būt par pamatojumu, lai neveiktu preventīvās darbības postošu seku novēršanai.⁶⁴ Ir minēts, ka nav iespējama darbība ar neesošu risku,⁶⁵ jo zinātne fundamentāli balstās uz neskaidrību, tāpēc *a*

---

⁶⁰ Bourguignon D. The precautionary principle: Definitions, applications and governance. European Parliamentary Research Service, December 2015, p. 12. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA\(2015\)573876_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA(2015)573876_EN.pdf) [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 851-852; Beware the Precautionary Principle. Pieejams: <http://www.sirc.org/articles/beware.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. The Economists' Voice, 2005, Vol. 2, Issue 2, p. 1; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 9-10. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁶¹ Conko G. Safety, risk and the precautionary principle: rethinking precautionary approaches to the regulation of transgenic plants. Kluwer Academic Publishers, 2003, p. 640. Pieejams: <https://www.cbd.int/doc/articles/2007/A-00594.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁶² Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 2. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁶³ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 14-17.

⁶⁴ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), Principle 15.

⁶⁵ Keeney L. R. Understanding Life-Threatening Risks, Risk Analysis, 1995, Vol. 15, No. 6, pp. 627-628; Charnley G. President's message, RISK newsletter, 1999, Vol. 19, No. 2; Conko G. Safety, risk and the precautionary principle: rethinking precautionary approaches to the regulation of transgenic plants. Kluwer Academic Publishers, 2003, p. 640. Pieejams: <https://www.cbd.int/doc/articles/2007/A-00594.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

priori nav iespējams noteikt, kāds neskaidrības līmenis ir pietiekošs, lai principu piemērotu un veiktu rentablos pasākumus.⁶⁶ Valstīm nav noteikts standarts, lai noteiktu, kad nepieciešams uzlikt par pienākumu šādus pasākumus veikt, tātad nav vienprātības par “zinātniskās pārliecības” un “neparedzamības” spektru. Neskaidrība ir kavēklis, lai veidotu paražu attiecībā uz piesardzības principu.⁶⁷

Autore uzskata, ka šāda neskaidrība var radīt paradoksu, kad principu piemēro tikai pēc jau minēto seku iestāšanās vai to pirmo iestāšanās pazīmju laikā, tā kā šķietami tikai šādi ir iespējams galīgi noteikt to smaguma, nenovēršamības vai postošumu. Ja piesardzības principa spektrs tiek noteikts kādā no šīm stadijām, tas pārtop par *quasi* piesārņotājs maksā principu,⁶⁸ tātad piesardzības princips būtu uzskatāms par lieku.

Otrkārt, tiek uzsvērts, ka piesardzības princips kavē attīstību, nodarot liekāku kaitējumu videi un cilvēcei, nekā no tā var gūt labumu.⁶⁹ Piesardzības principa spektrs ir balstīts uz politisko nostāju par riska noteikšanu,⁷⁰ tā kā zinātniskā nepārliecinātība netiek pieņemta kā attaisnojums. Šādos gadījumos tiek kavēta produktīva attīstība. Uzsākot kādu jaunu projektu, kas nerada zinātnisku pārliecību attiecībā uz seku neesamību, stingrs regulējums var novest pie ražotāju izvēles šīs darbības neveikt, tā kā to izmaksas var būt pārlietu sadārdzinātas rentablo pasākumu, kas nepieciešami, lai novērst šo iespējamo kaitējumu, dēļ.⁷¹ Šādos gadījumos tiek radītas alternatīvas, lai izpildītu kādu uzdevumu vai sasniegtu mērķi. Tas var novest pie

---

⁶⁶ Conko G. Safety, risk and the precautionary principle: rethinking precautionary approaches to the regulation of transgenic plants. Kluwer Academic Publishers, 2003, p. 640. Pieejams:

<https://www.cbd.int/doc/articles/2007/A-00594.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Graham J. The Perils of the Precautionary Principle: Lessons from the American and European Experience. Pieejams: <http://www.heritage.org/government-regulation/report/the-perils-the-precautionary-principle-lessons-the-american-and> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. The Economists' Voice, 2005, Vol. 2, Issue 2, p. 7.

⁶⁷Nash R. J. Standing and the Precautionary Principle. University of Chicago Law School, Chicago Unbound, 2007, p. 8. Pieejams: http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1279&context=public_law_and_legal_theory [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 17-19. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁶⁸ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 21-29. *Piesārņotājs maksā principa ietvaros, kaitētājam ir jānovērš vai jāmazina, jākompensē, iespēju robežās, radītās sekas/piesārņojums.*

⁶⁹ Graham J. The Perils of the Precautionary Principle: Lessons from the American and European Experience. Pieejams: <http://www.heritage.org/government-regulation/report/the-perils-the-precautionary-principle-lessons-the-american-and> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 859-860; Charnley G. President's message, RISK newsletter, 1999, Vol. 19, No. 2; Charnley G. President's message, RISK newsletter, 2000, Vol. 20, No. 3.

⁷⁰ Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 861-862.

⁷¹Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 862-863; Keeney L. R. Understanding Life-Threatening Risks, Risk Analysis, 1995, Vol. 15, No. 6, pp. 627-628; Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. The Economists' Voice, 2005, Vol. 2, Issue 2, pp. 4-5.

zinātnisku pētījumu, jaunu izgudrojumu, kā arī, piemēram, rūpniecisko un industriālo jauninājumu degradēšanu, radot tiem pielīdzināmus risinājumus, lai izvairītos no noteikta regulējuma pārkāpšanas, kas nosaka piesardzības pasākumus.⁷²

Korelācijā pirmais un otrais arguments rada pamatotas aizdomas, ka neizpratne par nosacījumu, kāds iespējamais risks ir pieļaujams, piesardzības princips var radīt apstākļus, kad iespējamās sekas ir tikai hipotētiski noteiktas statistikas datos, kas salīdzinājumā ar cita veida kaitējumu (piemēram, floras un faunas absolūta iznīcība, noteiktu sugu izmiršana, augsnes neatgriezeniska noplicinašanās u.c.) nav līdzvērtīgi, bet, piesardzības principa dēļ nevar tik īstenotas, tātad atgrūžot iespējamās darbības veicējus realizēt savus plānus.⁷³

Treškārt, piesardzības princips var radīt pārlietu lielu finansiālo slogu uz potenciālas darbības veicēju, tā novēršot interesi šo darbību veikt kopumā.⁷⁴ Jāņem vērā, ka šis arguments ir tiešā sasaistē ar jau minētajiem diviem, tā kā vēlreiz norāda uz standartu, kas nepieciešams, trūkumu, lai noteiktu, kādas šaubas ir pietiekošas, un kāda ir “postošā/neatgriezeniska kaitējuma vai seku” minimālā robeža,⁷⁵ lai nodrošinātu, ka darbība neuzliek pārmērīgu slogu ar

---

⁷² Keeney L. R. Understanding Life-Threatening Risks, *Risk Analysis*, 1995, Vol. 15, No. 6, pp. 627-628; Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. *Washington and Lee Law Review*, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 862-865; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 12-13. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Precautionary principle: origin, definitions and interpretation. Pieejams: <http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/ppp/2006/06-06/05.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Conko G. Safety, risk and the precautionary principle: rethinking precautionary approaches to the regulation of transgenic plants. Kluwer Academic Publishers, 2003, pp. 643-644. Pieejams: <https://www.cbd.int/doc/articles/2007/A-00594.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Nash R. J. Standing and the Precautionary Principle. University of Chicago Law School, Chicago Unbound, 2007, p. 7. Pieejams: http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1279&context=public_law_and_legal_theory [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁷³ Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. *The Economists' Voice*, 2005, Vol. 2, Issue 2, pp. 4-6; Precautionary principle: origin, definitions and interpretation. Pieejams: <http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/ppp/2006/06-06/05.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 12-13, 17. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Nash R. J. Standing and the Precautionary Principle. University of Chicago Law School, Chicago Unbound, 2007, p. 7. Pieejams: http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1279&context=public_law_and_legal_theory [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁷⁴ Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. *The Economists' Voice*, 2005, Vol. 2, Issue 2, pp. 6-7; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 14-15. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Precautionary principle: origin, definitions and interpretation. Pieejams: <http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/ppp/2006/06-06/05.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Deloso E. R. The Precautionary Principle: Relevance in International Law and Climate Change. December 2005, p. 17. Pieejams: http://www.lumes.lu.se/sites/lumes.lu.se/files/rabbi_deloso.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁷⁵ Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. *The Economists' Voice*, 2005, Vol. 2, Issue 2, pp. 6-7; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 16-17. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

rentablo pasākumu veikšanas nepieciešamību.⁷⁶ Nodokļu maksātāji visdrīzāk baidīsies no iespējamā riska, taču, saskaroties ar pārmērīgām vai nenoteiktām izmaksām, var atteikties no darbības veikšanas kopumā, tādējādi stagnējot ilgtermiņā.⁷⁷ Nopietni jāapsver arī fakts, ka iespējamās sekas nav iespējams absolūti paredzēt piesardzības ietvaros (tā kā tas balstās uz zinātniskās pārliecības trūkumu attiecībā uz tādu nerašanos, taču arī nenosaka kaitējuma absolūtos kritērijus- to apjomu, ilglaicīgumu u.c.), tātad nav iespējams pilnībā noteikt iespējamās izmaksas, kādas varētu rasties, lai novērstu iespējamo kaitējumu, un pastāv iespējamība, ka tiek pārmaksāts.⁷⁸ Šis vairs neatbilst rentabliem pasākumiem kā ekonomiski izdevīgiem, nodrošinot to mērķi.

Šis arguments ir svarīgs arī attiecībā uz jaunattīstības valstīm. Pieņemot neskaidru, plašu jēdzienu piesardzības principam, jaunattīstības valstis var nonākt ekonomiskās grūtībās, lai novērstu iespējamu kaitējumu.⁷⁹ Jaunattīstības valstis, saskaroties ar nepieciešamību iedzīvīnāt piesardzības principu, lai novērstu kādas nepierādītu kaitējumu, var izvēlēties lētāko no iespējamām varbūtībām- neveikt darbību nemaz vai izvēlēties to ekonomiski iespējamo variantu, kas rada vismazākās izmaksas, bet iespējams nesasniedz nepieciešamo mērķi, simulējot rentablos pasākumus, tā nodarot lielāku kaitējumu (naudas izšķiešana vai papildus riska radīšana), nekā labumu.⁸⁰

Visiem šie argumentiem esot kombinācijā, nav iespējams noteikt piesardzības principa spektru, tātad nav iespējams vienoties par tā piemērošanas robežām. Šāda neskaidrība var nostādīt principu kā pretēju tā noteiktajam mērķim, padarot to par politisku rīku, ar kura palīdzību var tikt kaitēts ne tikai cilvēces vispārējai attīstībai, samazinoties zinātnisko pētījumu un atklājumu kapacitātei, bet arī ietekmēt ekonomiskās valstu intereses, nepamatoti neatļaujot

---

⁷⁶ Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? P. 16. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3, pp. 862-863.

⁷⁷ Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. The Economists' Voice, 2005, Vol. 2, Issue 2, pp. 6-7; Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pp. 14-15. Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_pubs [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁷⁸ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 199-200.

⁷⁹ Smith R. K. Environmental health- for the rich or for all? Bulletin of the World Health Organization, Vol. 78, No. 9, p. 1156; Joseph S. Blame it on the WTO?: A Human Rights Critique. Oxford: Oxford University Press, 2011, pp. 124-125.

⁸⁰ Goklany M.I. The Precautionary Principle: A Critical Appraisal of Environmental Risk Assessment. [b.v.]: Cato Institute, 2001, pp. 20-21.

importēt vai eksportēt konkrētus produktus, kuru izmantošanas kaitīgums nav absolūti izslēgts, tā samazinot konkurenci un izpatīkot reģionālā vai nacionālā līmeņa ražotājiem.⁸¹

1.2.2. Piesardzības princips kā nepieciešams mehānisms.

Piesardzības princips ne tikai ir radījis negatīvus viedokļus, bet arī viesis nepieciešamās pārmaiņas starptautiskajā regulējumā attiecībā uz vides aizsardzību. Vides aizsardzība, pirms piesardzības principa aktualizēšanās, nodrošināja vides atjaunošanu un tīrīšanu, taču, neizbēgamu seku gadījumā, nodrošināt kompensāciju par radīto kaitējumu. Balstoties uz laicīgas seku novēršanas metodi, zveidi, radītā kaitējuma novēršana var izrādīties ekonomiski neizdevīgāka, nekā zinātnisko pētījumu veikšana un metodikas izveide, savlaicīgi noskaidrojot potenciālo kaitējumu.⁸²

Šī ir tradicionālās pieeja, kas balstījās uz ideju par darbību veikšanu un lēmumu pieņemšanu, balstoties uz zinātniskajiem atklājumiem un metodēm, paļaujoties uz tā brīža zinātnisko atklājumu uztveri.⁸³ Valstīm tika radīts pienākums laicīgi uzņemties seku novēršanu tikai gadījumos, ja sekas bija ne tikai zinātniski stingri pierādītās, bet laicīgā novēršanas metode nekļuva ekonomiski neiespējama. Uzskats pauda, ka zinātne ir spējīga precīzi noteikt iespējamo kaitējumu, tātad neparedzamas kaitējums, kas radies, kļūst par retu fenomenu, ko vieglāk novērst vai vismaz mazināt.⁸⁴

Piesardzības princips toties starptautiskajā platformā kļuva nozīmīgs, novērojot dažādu aktivitāšu ietekmi uz ozona slāni, sekmējot tā noplicināšanos, kas korelēja ar globālo sasilšanu un klimata un vides izmaiņām kopumā.⁸⁵ Ir ieviests pienākums uzņemties atbildību par sekām

---

⁸¹ Adler J. The Problems with Precaution: A Principle without Principle. The American, 25 May 2011. Pieejams: <http://www.aei.org/publication/the-problems-with-precaution-a-principle-without-principle/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

⁸² de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 15-17.

⁸³ Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 268; International Convention for the Regulation of Whaling. December 2nd 1946, Art. V(2). Pieejams:

https://archive.iwc.int/pages/terms.php?ref=3607&search=&order_by=relevance&offset=0&restypes=&starsearch=&archive=0&per_page=0&default_sort_direction=DESC&sort=DESC&context=Root&k=&curpos=&url=%2Fpages%2Fdownload_progress.php%3Fref%3D3607%26search%3D%26order_by%3Drelevance%26offset%3D0%26restypes%3D%26starsearch%3D%26archive%3D0%26per_page%3D0%26default_sort_direction%3DDESC%26sort%3DDESC%26context%3DRoot%26k%3D%26curpos%3D%26size%3D%26ext%3Dpdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Convention for the Conservation of Antarctic Seals, Annex, 1972, para. 7(b). Pieejams: https://www.ats.aq/documents/recatt/Att076_e.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. (World Heritage convention). 1972, 1037 UNTS 151, Preamble; Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter, 29 December 1972, 1046 UNTS 120, Art. XV(2);

⁸⁴ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 16-17; Birnie P., Boyle A., Redgwell C. International Law & the Environment. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 83.

⁸⁵ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 17-19.

ne tikai *ex post facto*.⁸⁶ Ir noteikts, ka valstis rīkojās piesardzīgi un atbildīgi attiecībā uz iespējamo kaitējumu, kas varētu tikt radīts videi.⁸⁷

Tiek uzskatīts, ka piesardzības princips palīdz valstu valdībām nonākt pie pareizā secinājuma par kādas darbības nepieciešamību, ja zinātniski nav absolūta pārliecība par iespējamām sekām, tā kā tiek atzīts, ka zinātne nespēj sniegt imperiālas zināšanas par risku, kas pastāv.⁸⁸

Pirmkārt, piesardzības princips novērš ekonomisko interešu pārkumu, uzsverot ilgtermiņa vides aizsardzību. Princips ekonomiskās intereses cenšas sabalansēt ar citām interesēm, kuras ir būtiskas ilgtermiņa pilnvērtīgas vides saglabāšanai, tā kā darbību īstenotājiem nākas saskarties ne tikai ar nepieciešamību pierādīt savu plānu nekaitīgumu, bet arī, šaubu gadījumā, jānodrošina turpmākā rīcība, lai novērstu vai mazinātu līdz minimumam iespējamo kaitējumu. Šādos gadījumos tiek pieņemts lēmums par iespējamo izdevīgumu riskantu darbību veikšanai, jo prasība pastāv jau sākotnējā posmā.⁸⁹

Otrkārt, piesardzības princips veicina "pareizo" izaugsmes modeli.⁹⁰ Nosakot ierobežojumus noteiktu darbību veikšanai, tiek pieņemts, ka alternatīvas, kuras stājās to vietā, ir pārbaudītas kā drošas un "tīras", tātad stimulē ilgtermiņā lēmumu pieņemšanu un darbību veikšanu, kas balstās uz vides aizsardzību.⁹¹ Pietiekami plašu zinātnisko pētījumu veikšana visos darbības posmos ne tikai rada nekaitīgas tehnoloģijas, bet arī samazina zinātnisko neskaidrību nākotnē, tā kā piesardzības ietvarā radītie pētījumi un analīzes ir ieguvums arī zinātniskajā attīstībā un izpratnē par noteiktu procesu vai citu darbības komponentu ietekmi.⁹²

---

⁸⁶ Birnie P., Boyle A., Redgwell C. *International Law & the Environment*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 95.

⁸⁷ Sands P. *Principles of International Environmental Law*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, p. 272.

⁸⁸ Richardson B., Wood S. *Environmental Law for Sustainability*. Oxford: Hart Publishing, 2006, pp. 361-363.

⁸⁹ O'Riordan T., Cameron J. (ed.) *Interpreting the Precautionary Principle*. Oxford: Routledge, 1994, pp. 149-152; World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, pp. 29-31. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Understanding and Applying the Precautionary Principle to Deep Sea Minerals Mining in the Pacific Islands Region: A Socio-cultural and Legal Approach. Pp. 44-45. Pieejams: http://www.seabedmineralsauthority.gov.ck/PicsHotel/SeabedMinerals/Brochure/SPREP%2011N.4.1_Annex_1_Prec_Princ_and_DSM_mining.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹⁰ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, p. 15. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹¹ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, pp. 15-16. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹² O'Riordan T., Cameron J. (ed.) *Interpreting the Precautionary Principle*. Oxford: Routledge, 1994, p. 151; World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, pp. 15-16. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Treškārt, princips ir saistīts ar morālo izpratni par cilvēka rīcību attiecībā uz dabu.⁹³ Savas teritorijas pasargāšana no degradēšanās ir valsts pienākums attiecībā uz visu starptautisko sabiedrību kopumā.⁹⁴ Apzinoties riska esamību, valstīm ir pienākums reaģēt ar noteiktu regulējumu, no kura izriet tālākā rīcība.⁹⁵ Paļaušanās, ka tas, kas nepierādīts, nevar kaitēt, ir bijis kļūdaini,⁹⁶ piesardzība princips liek sabiedrībai un valstīm uzvesties atbilstoši morāles un ētikas normām, kuras nosaka, ka, zinot potenciālo risku un kaitējumu, ko iespējams nodarīt, ir normāli prasīt, lai tiek regulāri pārbaudīts šis avots, ja darbība tiek turpināta.⁹⁷

Tātad piesardzības princips sevī ietver racionalitāti un loģiku- nav pieļaujams darīt to, kas var nopietni kaitēt dabai, tātad jāparūpējas, lai darbības, kuras tiek veiktas, ir nekaitīgas. Šis nekaitīgums tātad sekmē pozitīvu inovāciju tehnoloģijas, kas nepieciešamas rūpniecībā, un zinātne ilgtermiņā var nodrošināt lielāku pārlicību. Pieņemot šādu modeli, protams, piesardzības princips šķiet ir ētikas un morāles pīlārs, kas nodrošina ilgtspējīgu vides aizsardzību un izaugsmi.

---

⁹³ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, p. 17. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹⁴ Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1, p. 22. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹⁵ Ibid. Pp. 21-22.

⁹⁶ Sands P. Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003, pp. 267-268; de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 17-19.

⁹⁷ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, p. 18. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

2. *Opinio juris sive necessitatis*

ANO Starptautiskās tiesas Statūtu 38. panta 1. daļas (b) apakšpunktā noteikts, ka tiesa ņem vērā paražas, savu lēmumu izlemšanā.⁹⁸ Kā vienu no paražu veidojošiem komponentiem tiesa vairāko savos spriedumos ir norādījusi *opinio juris sive necessitatis* jeb *opinio juris*, kas ir valstu uzvedība, kura norāda uz izpratni un ticību, ka pieņemtais uzvedības modelis ir pareizs. *Opinio juris* nozīmē, ka valstis paļaujās, ka konkrēta rīcība uzliek tai vai citai valstij pienākumus vai tiesības.⁹⁹ Piesardzības princips *opinio juris* ietvarā, tiks aplūkots caur normatīvo regulējumu nacionālajā un starptautiskajā līmenī, nacionālo un starptautisko tiesu lēmumiem, kā arī caur valstu nostāju par principa nepieciešamību vai piemērojamību.

2.1. Normatīvais regulējums

Lai novērotu valstu attieksmi par piesardzības principu, nepieciešams aplūkot arī nacionālo regulējumu, kas var ietekmēt starptautisko regulējumu vai atspoguļoti to. Šī darba ietvaros tiks aplūkoti dažādi reģionāla līmeņa nacionālie regulējumi, kā arī aptuvenā kopaina, ņemot vērā dažādu, bez īpašas selekcijas izvēlētu, valstu regulējuma izpēti.

2.1.1. Eiropa

1992. gada Līgumā par Eiropas Savienību (*Treaty on European Union*)¹⁰⁰ (turpmāk- Māstrihtas līgums) 130r. panta 2. apakšpunktā norādīts, ka kopienas ietvaros, attiecībā uz vidi, tiek piemērots piesardzības princips, kā arī vides aizsardzības politika tiek iedzīvināta kopēja politikā visā kopienā.¹⁰¹ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētajā versijā (*Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union*), kas ir spēkā šobrīd,¹⁰² 191. pantā noteikts, ka kopienas politika, attiecībā uz vidi, balstās uz piesardzības principu.¹⁰³ Protams, tas nozīmē, ka visas Eiropas Savienības dalībvalstis (līdz 2017. gada jūnijam- 28 dalībvalstis)¹⁰⁴ ievēro šo

⁹⁸ United Nations. Statute of the International Court of Justice, 18 April 1946, Art. 38, sec. 1.(b) Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/3deb4b9c0.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

⁹⁹ ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/The Netherlands; Federal Republic of Germany/Denmark), I.C.J. Reports 1969, p. 3., para. 76-77; ANO Starptautiskā tiesa spriedums lietā: Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14. p.108 -109, 188 – 190; Permanent Court of International Justice. Lotus SS case (Turkey v. France), Judgement. PCIJ Series A, NO. 10, 1927, pp.18, 28.

¹⁰⁰ European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Maastricht , 7 February 1992, Official Journal of the European Communities C 325/5, 24 December 2002.

¹⁰¹ Ibid. Art. 130r sec.2.

¹⁰² Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais vēstnesis, 2016. gada 7. jūnijs, 59. sējums, C 202. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁰³ Turpat. 191. pants.

¹⁰⁴ Countries. Pieejams: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

regulējumu un pārņem savos nacionālajos regulējumos, pateicoties regulām un direktīvām, kuras, vides aizsardzības ietvaros, ietver piesardzības principu.¹⁰⁵

Vācija¹⁰⁶ ir ietvērusi piesardzības principu savā regulējumā vēl pirms 1992. gada Māstrihtas līguma. Francija piesardzības principu ir iekļāvusi savā konstitūcijā,¹⁰⁷ kamēr arī Latvija¹⁰⁸ savā regulējumā ir iekļāvusi piesardzības principu. Šāda valstu nostāja ES ietvaros gan nav pārsteidzoša, tā kā princips ir iekļauts dibināšanas līgumos, un valstis, iestājoties ES, ir piekritušas tam. To pastiprina arī, piemēram Somijas nacionālais regulējums,¹⁰⁹ tāpat Islande ir iekļāvusi piesardzības principu savos nacionālajos aktos¹¹⁰ un arī Norvēģija, kuras nebūdamas ES dalībvalstis, ir pieņēmušas līdzīgu nostāju, kas būtiski neatšķirās no ES,¹¹¹ kas varētu liecināt par principu kā paražu vismaz Eiropas ietvarā.

Eiropas Komisija ir norādījusi, ka piesardzības princips ir vispārējais tiesību princips.¹¹² Šis uzskats liecina, ka Eiropas valstis, iekļaujot piesardzības principu savos nacionālajos regulējumos, pieder pie šī principa piekritējiem, tādējādi reģionālā līmenī ir nonākuši pie vienprātības par tā nepieciešamību un uzskata to par likumu (ņemot vērā ievērojamo regulējuma

---

¹⁰⁵ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2001/18/EK par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē un Padomes Direktīvas 90/220/EEK atcelšanu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2001. gada 14. aprīlis, 15/6 sējums, L 106/1, Preambulas 8. punkts, 1.pants, 4. panta I daļa, II pielikuma B daļa, IIIB pielikuma G. daļa. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0018&from=EN> [aplūkots 2017. gada 21. maijā];

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2015/412 ar ko Direktīvu 2001/18/EK groza attiecībā uz iespēju, ka dalībvalstis var ierobežot vai aizliegt ģenētiski modificētu organismu (GMO) audzēšanu savā teritorijā. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2015. gada 13. marts, L 68/1, Preambulas 2. punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0412&from=EN> http://eur-lex.europa.eu/search.html?lang=en&text=precautionary+principle&qid=1494950628947&type=quick&scope=EURLEX&DTS_SUBDOM=EU_LAW_ALL&FM_CODED=REG [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁰⁶World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005, pp. 9-10. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁰⁷ Principe de précaution: mieux encadrer sa mise en oeuvre. Pieejams: <http://www.vie-publique.fr/politiques-publiques/evaluation/principe-precaution-mieux-encadrer-mise-oeuvre.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁰⁸ Vides aizsardzības likums: LR likumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. gada 15. novembris, nr. 183 (3551), 3. panta 1. daļas 2. punkts.

¹⁰⁹ Jalava K. Quality of Environmental Impact Assessment in Finland. Pp. 65-66. Pieejams: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44376/978-951-39-5818-3_vaitos26092014.pdf?sequence=3 [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹¹⁰ Iceland: Environmental Impact Assessment Act No. 106, 25 May 2000, Article 1. Pieejams: <http://www.skipulag.is/media/umhverfismat/MAUlogm2005br.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā] Netieši norāda uz pasākumiem, kas atbilst piesardzības principā ietvertajiem.

¹¹¹ de Sadeleer N. Implementing the Precautionary Principle: Approaches from the Nordic Countries, EU and USA. Oxford: Earthscan, 2007, p. 110; Ministry of the Environment of Norway. Nature Diversity Act, Act of 19 June 2009 No. 100 Relating to the Management of Biological, Geological and Landscape Diversity (Nature Diversity Act), Section 9. Pieejams: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/nature-diversity-act/id570549/> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹¹² Commission of the European Communities. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on the precautionary principle. Brussels, 2.2.2000. COM(2000), p. 10. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0001&from=LV> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

apjomu¹¹³) un autore uzskata, ka varētu spriest par piesardzības principa statusa kā paražai iespējamību vismaz reģionālā Eiropas līmenī.

2.1.2. ASV

ASV savā nostājā balstās uz tradicionālo pieeju par vides aizsardzību, izteikti iebilstot pret vispārīgiem principiem kā piesardzībā. Paļaušanās uz pierādītām sekām un zinātniskiem atklājumiem joprojām ir izteikta.¹¹⁴ ASV ir paudusi nostāju, ka piesardzības princips ir pārlietu plašs un nenoteikts, tātad nav iespējams noteikt tā piemērošanas robežas.¹¹⁵ Tomēr 2016. gada 4. novembrī spēkā stājās Parīzes nolīgums (*The Paris Agreement*),¹¹⁶ kuru ratificēja arī ASV.¹¹⁷ Jāņem gan vērā, ka šī vienošanās neietver piesardzības principu, bet tiek uzskatīts, ka ratifikācija ir solis uz priekšu, lai veidotu saskanīgu globālu uztveri par riska kontroli attiecībā uz draudiem uz dabu.¹¹⁸ Parīzes nolīgums atsaucās uz ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, nosakot, ka tajā nostiprinātais ir jāņem vērā, kas norāda uz stingrāku pieeju iepriekšējam regulējumam par piesardzības principu.¹¹⁹ ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām gan norāda uz piesardzības principu, taču tajā ietvertā valoda izmanto terminus “vajadzētu”,¹²⁰ kas tādējādi nepadara šo prasību principu ievērot, kā juridiski saistošu, tik vien kā rekomendējošu.

Taču arī ASV nacionālajā regulējumā, gan federālā, gan štatu līmenī ir saskatāms piesardzības princips. Federālā līmeņa akti arī nepiemin piesardzības principu tieši, taču regulē, ka nepieciešams veikt vismazāk kaitīgās darbības un gadījumos, ja iespējamas ļoti bīstamas sekas, veikt ietekmes uz vidi novērtējumu, lai pēc iespējas efektīvāk novērstu iespējamo

---

¹¹³ *Eiropas Savienībā šobrīd kopumā ir 232 regulas, kurās iekļauta piesardzības principa nepieciešamība.* EUR-Lex. Access to European Law. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/search.html?lang=en&text=precautionary+principle&qid=1494950628947&type=quick&scope=EURLEX&DTS_SUBDOM=EU_LAW_ALL&FM_CODED=REG [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹¹⁴ Wiener B. J., Rogers D. M. Comparing precaution in the United States and Europe. *Journal of Risk Research*, 2002, Vol. 5, Issue 4, p. 318.

¹¹⁵ Ibid. Pp. 317-319.

¹¹⁶ Parīzes nolīgums. Latvijas Vēstnesis, 2017. gada 8. februāris, nr. 30 (5857); Paris Agreement - Status of Ratification. Pieejams: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹¹⁷ Paris Agreement - Status of Ratification. Pieejams: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹¹⁸ Breakthrough as US and China agree to ratify Paris climate deal. Pieejams: <https://www.theguardian.com/environment/2016/sep/03/breakthrough-us-china-agree-ratify-paris-climate-change-deal> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; The US and China have now officially ratified the Paris climate agreement. Pieejams: <https://www.pri.org/stories/2016-09-25/us-and-china-have-now-officially-ratified-paris-climate-agreement> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹¹⁹ Parīzes nolīgums. Latvijas Vēstnesis, 2017. gada 8. februāris, nr. 30 (5857), 14. pants, 14. apakšpunkts, 5. pants 2. apakšpunkts, 9. pants 1. apakšpunkts.

¹²⁰ United Nations Framework Convention on Climate Change, 21 March 1994, 1771 UNTS 107, Art. 3. S. 3.

kaitējumu.¹²¹ Štatu līmenī gan novērojams, ka mēdz parādīties regulējums, kas ietver piesardzības principu¹²²

Var novērot, ka ASV piesardzības principu izvairās ietvert valsts mēroga regulējumā, štatiem šādu izvēli izdarot individuāli, autore uzskata, ka tajā pašā laikā gan jāuzsver piesardzības principa netiešā piemērošanas prakse, kas būtu jāņem vērā. Pieeja “nesaukt lietas īstajos vārdos” nenozīmē, ka nav iespējams novērtēt reālo piesardzības ietveršanu regulējuma kontekstā.

2.1.3. Austrālija, Butāna, Kanāda, Argentīna, Indija,

1992. gadā Austrālijā stājās spēkā Starpvaldību vienošanās par vidi (*Intergovernmental Agreement on the Environment*),¹²³ kura 3. daļas 3.5.1. punktā noteikts, ka piemērojams piesardzības princips attiecībā uz vidi un tās aizsardzību.¹²⁴ Butāna piesardzības principu iekļāvusi savas konstitūcijas 5. pantā, nosakot, ka parlamentam ir tiesības veidot valsts vides attīstības politiku un normatīvos aktus, balstoties uz to.¹²⁵ Jāņem vērā, ka Austrālija un Butāna piesardzības principu ir ietvērusi juridiski saistošos normatīvajos aktos, tāpēc ir pamatoti spriest ka tas ieguvis tiesisku nostiprinājumu *opinio juris* ziņā, attiecībā uz tā nepieciešamību būt saistošam.

Kanāda piesardzības principu arī iekļauj savā nacionālajā regulējumā ar 1999. gada Kanādas Vides aizsardzības aktu (*Canadian Environmental Protection Act*).¹²⁶ Tā pamatā ir izdoti vēl 69 normatīvie akti.¹²⁷ Tas ļauj spriest, ka, attiecībā uz *opinio juris*, Kanāda stingri

---

¹²¹ Kaur H. Precautionary Principle. Precautionary Principle in American Law. Pieejams: <https://www.lawctopus.com/academike/precautionary-principle/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Hayes W. A. The Precautionary Principle. Review, p. 163. Pieejams: <http://sites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic737013.files/The%20Precautionary%20Principle%20-%20Hayes.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Bowling T. Facing Uncertainty: Local Governments and the Precautionary Principle, p. 8. Pieejams: <http://nsglc.olemiss.edu/Precautionary%20Principle.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹²² San Francisco Environment Code, S. 100. Pieejams: http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/environment/chapter1precautionaryprinciplepolicystat?f=templates&fn=default.htm&3_0=&vid=amlegal%3Asanfrancisco_ca&anc=JD_Chapter1 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Precautionary Principle Policy. Minute Order. Mendocino County Policy #43, 27 June 2006, Art. D, E, F, G, H. Pieejams: <http://www.co.mendocino.ca.us/administration/pdf/43-Precautionary%20Principle.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā] Berkeley Municipal Code. Council of the City of Berkeley, Chapter 12.29. Pieejams: http://www.sehn.org/berkeley_ordinance.html [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹²³ Special Premiers' Conference. Intergovernmental Agreement on the Environment. Brisbane, 1992. Pieejams: <http://www.environment.gov.au/about-us/esd/publications/intergovernmental-agreement> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹²⁴ Ibid. Section III, subs. 3.5.1.

¹²⁵ USA International Business Publications. Bhutan Country Study Guide Volume 1 Strategic Information and Developments. USA: Int'l Business Publications, 2012, pp. 90-91.

¹²⁶ Canadian Environmental Protection Act, S.C. 1999, c. 33, 1999, Preamble, Art. 2. s. 1(a). Pieejams: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-15.31.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹²⁷ Canadian Environmental Protection Act, 1999 (S.C. 1999, c. 33). Regulations made under this Act. Pieejams: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

uztver piesardzības principa nepieciešamību, paļaujoties uz pārbaužu veikšanu un pastiprinātu darbību kontroli.¹²⁸

Dienvīdamerikas valstīs piesardzības princips pieaugoši ir ieguvis nostiprinājumu nacionālajos regulējumos, piemēram Kostarikā, Peru, Ekvadorā.¹²⁹ Tāpat kā šīs valstis, arī Argentīna ir pievienojusies 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvencijai par Bioloģisko daudzveidību, kļūstot par tās dalībvalsti 1995. gadā.¹³⁰ Nacionālajā līmenī Argentīnas Konstitūcijas (*La Constitución de la Nación Argentina*) 41. daļa par vides aizsardzību norāda, ka darbības, kas attiecās uz pašreizējām vajadzībām, nevar apdraudēt nākotnes paaudzes un tās intereses.¹³¹ Jānorāda, ka regulējums vairāk atgādina *piesārņotājs maksā principu*,¹³² taču varētu apgalvot, ka tas neizslēdz piesardzības principa ideju par ilgtermiņa aizsardzību. To pastiprina citi Argentīnas normatīvie akti, kas liecina par piesardzības principa uztveršanu kā nepieciešamu regulējumu. 2002. gadā spēkā stājās Vispārīgais vides likums (*Ley General del Ambiente*), kura 4. pants norāda, ka attiecībā uz vidi tiek ņemts vērā piesardzības princips, uzstādot minimālo nepieciešamo standartu.¹³³

Uz šī likuma balstās turpmākais regulējums attiecībā uz vidi, kas attiecīgi nozīmē, ka piesardzības princips, pat, ja netiek tieši minēts, piemērojams vispārīgi.¹³⁴ Ir norādīts, ka kopējā uztvere par principa nepieciešamību ir skaidra Argentīnas ietvarā, tā kā tas tiek uzskatīts par

---

¹²⁸ Saxe D. Canada: Precautionary Principle Stronger Part Of Canadian Law. Pieejams: <http://www.mondaq.com/canada/x/424958/Environmental+Law/Precautionary+principle+stronger+part+of+Canadian+law> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹²⁹ Cooney R. The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management: An Issues Paper for Policy-Makers, Researchers and Practitioners. Cambridge: IUCN, 2004, p. 17.

¹³⁰ 1992.gada 5.jūnijā Riodežaneiro parakstītā Konvencija par bioloģisko daudzveidību. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 8. septembris, nr. 137 (420); List of Parties. Pieejams: <https://www.cbd.int/information/parties.shtml> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹³¹ Constitution of the Argentine Nation. 1994, Section 41. Pieejams: <http://www.biblioteca.jus.gov.ar/argentina-constitution.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹³² Macchiavello R. G., Quinteros C. M. Argentina. The International Comparative Legal Guide to: Environmental Law 2009. A practical insight to cross-border Environmental Law. Global Legal Group, p. 23. Pieejams: http://www.rmlx.com/media/2009617_ENV09_Chapter%205%20-%20Argentina.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹³³ Environmental Legislation. Handbook 2012, p. 14. Pieejams: <https://agendasocialweb.com.ar/media/uploads/pdf/amcham-environmental.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Macchiavello R. G., Quinteros C. M. Argentina. The International Comparative Legal Guide to: Environmental Law 2009. A practical insight to cross-border Environmental Law. Global Legal Group, p. 23. Pieejams: http://www.rmlx.com/media/2009617_ENV09_Chapter%205%20-%20Argentina.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Cooney R. The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management: An Issues Paper for Policy-Makers, Researchers and Practitioners. Cambridge: IUCN, 2004, p. 17.

¹³⁴ Cooney R., Dickson B. (ed.). Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use. Oxford: Routledge, 2006, pp. 133-134.

Macchiavello R. G., Quinteros C. M. Argentina. The International Comparative Legal Guide to: Environmental Law 2009. A practical insight to cross-border Environmental Law. Global Legal Group, p. 23. Pieejams: http://www.rmlx.com/media/2009617_ENV09_Chapter%205%20-%20Argentina.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Environmental Legislation. Handbook 2012, p. 13. Pieejams: <https://agendasocialweb.com.ar/media/uploads/pdf/amcham-environmental.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā];

saistošu principu nacionālā regulējuma dēļ.¹³⁵ Viedokļi par principa kaitīgumu tiek izteikti tikai to starpā, kuru plānos ir veikt kādas potenciāli bīstamas darbības, tā kā tas var tikt ietekmētas plānotās izmaksas, ja ne pašas darbības plāns kā tāds.¹³⁶

2.1.4. Starptautiskais regulējums.

Piesardzības principa aktualitātei pieaugot, tas aizvien biežāk tiek iekļauts starptautisko tiesību juridiski saistošajos un nesaistošajos dokumentos, kas liecina par pieaugošo *opinio juris* attiecībā uz to. Juridiski saistoša un piesardzības principu pieminoša ir 1985. gada Vīnes konvencija Par Ozona slāņa aizsardzību¹³⁷ ar 197 dalībvalstīm,¹³⁸ 1987. gada Montreālas protokols¹³⁹ ar 197 dalībvalstīm¹⁴⁰ 1990. gada Starptautiskā konvencija "Par gatavību, reaģēšanu un sadarbību naftas piesārņojuma gadījumā" (1990. gada OPRC Convention),¹⁴¹ kas stājusies spēkā 111 valstīs,¹⁴² 1992. gada Konvencija par jūras vides aizsardzību Atlantijas okeāna Ziemeļaustrumu daļā,¹⁴³ ko ratificējušas 16 valstis,¹⁴⁴ 1992. gada Helsinku konvencija "Par robežšķērsojošo ūdensteču un starptautisko ezeru izmantošanu un aizsardzību"¹⁴⁵ ar 41 dalībvalsti,¹⁴⁶ 1992. gada Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzības konvencija (1992 *Helsinki Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area*)¹⁴⁷ ar 10 dalībvalstīm.¹⁴⁸

---

¹³⁵ Cooney R., Dickson B. (ed.). *Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use*. Oxford: Routledge, 2006, pp. 125, 136.

¹³⁶ Cooney R., Dickson B. (ed.). *Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use*. Oxford: Routledge, 2006, pp. 125, 136.

¹³⁷ 1985 Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, 22 March 1985, 1513 UNTS 293, Preamble.

¹³⁸ 2. Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer. Vienna, 22 March 1985. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-2&chapter=27&lang=en#1 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹³⁹ The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 16 September 1987, 1522 UNTS 3, Preamble.

¹⁴⁰ 2. a Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer. Montreal, 16 September 1987. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-2-a&chapter=27&lang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁴¹ International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-Operation. London, 30 November 1990, Preamble. Pieejams: <http://www.admiraltylawguide.com/conven/oilpolresponse1990.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁴² International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-operation (Nov. 30, 1990). Pieejams: <https://www.ecolex.org/details/international-convention-on-oil-pollution-preparedness-response-and-co-operation-tre-001109/participants/?> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁴³ Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic, 25 March 1998, 2354 UNTS 67, Preamble, Art. 2.

¹⁴⁴ Contracting Parties. Pieejams: <https://www.ospar.org/organisation/contracting-parties> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁴⁵ Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, 6 October 1996, 1936 UNTS 269, Part I, Art. 2, S. 5(a).

¹⁴⁶ 5. Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes. Helsinki, 17 March 1992. Pieejams: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁴⁷ Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area, 17 January 2000, 1507 UNTS 167, Article 3, Annex II, reg. 2 subs. 2, reg. 3 subs. 2.

¹⁴⁸ Contracting Parties. Pieejams: <http://www.helcom.fi/about-us/contracting-parties/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

Tāpat juridiski saistošas ir 1992. gada 5.jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību,¹⁴⁹ kam ir 196 dalībvalstis,¹⁵⁰ kā arī tai pievienotais Kartahenas Protokols par bioloģisko drošību, kas pievienots Konvencijai par bioloģisko daudzveidību (*The Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity*)¹⁵¹ ar 170 dalībvalstīm.¹⁵² 1992. gada ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām,¹⁵³ kam ir 196 dalībvalstis.¹⁵⁴ 2016. gada 4. novembrī spēkā stājās Parīzes nolīgums (*The Paris Agreement*),¹⁵⁵ ko ratificējušas 146 dalībvalstis.¹⁵⁶ Šis nolīgums tieši nemin piesardzības principu, bet atsaucās uz ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, nosakot, ka tajā nostiprinātais ir jāņem vērā.¹⁵⁷ Piesardzības princips ir iekļauts vēl vairākos juridiski saistošos aktos,¹⁵⁸ norādot uz pieaugošo *opinio juris*.

Salīdzinoši lielā skaitā juridiski nesaistošu dokumentu ir sastopams piesardzības princips,¹⁵⁹ piemēram, 1990. gada Ministru Deklarāciju par ilgtspējīgu attīstību, kas 7. pantā

---

¹⁴⁹ 1992.gada 5.jūnijā Riodežaneiro parakstītā Konvencija par bioloģisko daudzveidību. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 8. septembris, nr. 137 (420), Preambula.

¹⁵⁰ 8. Convention on Biological Diversity. Rio de Janeiro, 5 June 1992. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-8&chapter=27&lang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁵¹ Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, 11 September 2003, 2226 UNTS 208, Preamble, Art. I

¹⁵² The Cartagena Protocol on Biosafety. Pieejams: <https://bch.cbd.int/protocol/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁵³ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 9. marts, 3.panta 3. apakšpunkts.

¹⁵⁴ Status of Ratification of the Convention. Pieejams: http://unfccc.int/essential_background/convention/status_of_ratification/items/2631.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁵⁵ Parīzes nolīgums. Latvijas Vēstnesis, 2017. gada 8. februāris, nr. 30 (5857).

¹⁵⁶ Paris Agreement - Status of Ratification. Pieejams: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁵⁷ Parīzes nolīgums. Latvijas Vēstnesis, 2017. gada 8. februāris, nr. 30 (5857), 14. pants, 14. apakšpunkts, 5. pants 2. apakšpunkts, 9. pants 1. apakšpunkts.

¹⁵⁸ Convention on Co-operation for the Protection and Sustainable Use of the River Danube, 29 June 1994, Part 1, Art. 2, S. 4, Part 2, S. 2. Pieejams: <https://www.icpdr.org/main/sites/default/files/DRPC%20English%20ver.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 11 December 2001, 2167 UNTS 88, Art. 5(c), Art. 6; Convention on the Protection of the Rhine, 12 April 1999, Art. 4(a). Pieejams: http://www.iksr.org/fileadmin/user_upload/Dokumente_en/convention_on_the_protection_of_the_rhine.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, 17 May 2004, 2256 UNTS 119, Art. 1, 8(9); Energy Charter Treaty, 16 April 1998, 2080 UNTS 95, Art 19; de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 94-100; Appendix B.Treaties including the Precautionary Principle. Pieejams: <https://www.federationpress.com.au/pdf/Peel,%20The%20Precautionary%20Principle,%20Appendix%20B.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁵⁹ de Sadeleer N. Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules. Oxford: Oxford University Press, 2002, pp. 94-100; Zander J. The Application of the Precautionary Principle in Practice: Comparative Dimensions. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 34-36; Appendix B.Treaties including the Precautionary Principle. Pieejams: <https://www.federationpress.com.au/pdf/Peel,%20The%20Precautionary%20Principle,%20Appendix%20B.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

iekļāva piesardzības principu.¹⁶⁰ Tam sekoja Rio deklarācija,¹⁶¹ kas raksturoja ilgtspējīgu attīstību, nosakot šo kā vienu no nozīmīgajiem un nepieciešamajiem principiem, lai to īstenotu.¹⁶² Laikā, kad tika pieņemta Ministru Deklarāciju par ilgtspējīgu attīstību, klātesošas bija 34. valstis,¹⁶³ bet Rio deklarācija tika pieņemta vienbalsīgi, klātesot vairāk nekā 150 valstīm.¹⁶⁴ Lai gan piesardzības princips bieži tiek minēts ļoti vispārīgi, neizskaidrojot, kā to būtu jāpiemēro konkrētā regulējuma ietvaros,¹⁶⁵ taču, autore uzskata, ka ņemot vērā regulējuma daudzumu, tajā skaitā ar tādu, kur tas ir aprakstīts, nevajadzētu rasties pamatotām šaubām par tā piemērošanas spektru.

2.2. Nacionālo un starptautisko tiesu prakse.

Nacionālo tiesu spriedumi, kā norādījusi Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskā tiesa (turpmāk- ICJ), ir rādītājs valstu praksei un *opinio juris*,¹⁶⁶ tāpēc ir nozīmīga to izpēte, lai noteiktu arī piesardzības principa statusu. Līdzīgi arī starptautisko tiesu un tribunālu lēmumi uzskatāmi par radītāju starptautisko tiesību izpratnei,¹⁶⁷ tātad būtu jāņem vērā.

Valstu tiesu prakse attiecībā uz piesardzības principu ir atkarīga no nacionāla regulējuma, kāds valstij ir spēkā tajā laikā. Taču ir redzams, ka pat ar piesardzības principa dažādajām definīcijām, kas nosacīti mainās arī katrā valsts nacionālajā regulējumā, prakse nemēdz dziļi atšķirties neviena no tām.

Vācija ir zināma kā pirmā, kas piesardzības principu definēja nacionālajā regulējumā,¹⁶⁸ tādēļ nav pārsteidzoši, ka arī nacionālo tiesu prakse Vācijā, attiecībā uz šo principu, aizsākusies ātrāk, nekā citās valstīs. *Nicolas de Sadeleer* savā darbā “*The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts*”,¹⁶⁹ izpētot vairākus Vācijas nacionālo tiesu

---

¹⁶⁰ de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 97.

¹⁶¹ 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), Principe 15.

¹⁶² Hens L., *The Rio Declaration on Environment and Development*. p. 2. Pieejams: <http://www.eolss.net/sample-chapters/c16/E1-48-43.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁶³ The Bergen Conference and its proposals for addressing climate change. Pieejams: <https://unfccc.int/resource/ccsites/senegal/fact/fs220.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁶⁴ UNGA Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, A/CONF.151/26 (Vol. IV).

¹⁶⁵ Zander J. *The Application of the Precautionary Principle in Practice: Comparative Dimensions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 35-37.

¹⁶⁶ ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99, para. 55, 77, 83.

¹⁶⁷ Weisburd M. A. *The International Court of Justice and the Concept of State Practice*. Articles, p. 296. Pieejams: [https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume31/issue2/Weisburd31U.Pa.J.Int'IL.295\(2009\).pdf](https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume31/issue2/Weisburd31U.Pa.J.Int'IL.295(2009).pdf) [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁶⁸ World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, p. 9-10. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

¹⁶⁹ de Sadeleer N. *The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts*. *Review of European Community and International Environmental Law*, July 2000, Vol. 9, Issue 2.

un tribunālu spriedumus līdz 1995. gadam, novēroja, ka tiesas tendence ir paplašināt piesardzības principa spektru, piemērojot to arī gadījumos, kad konkrēta nacionālā tiesību akta norma to nepieprasīja. Tiesas atsaucās uz vispārējo normas tekstu un noteica piesardzību, kā jau pastarpināti ietvertu un nepieciešamu procesu, lai novērstu no normas izrietošo pārkāpumu.¹⁷⁰ Gluži tāpat Vācijas nacionālās tiesas, savos spriedumos atdala piesardzības principa komponentus kā risku un bīstamību, lai noteiktu to ietvaru, un, lai gan stingri pieturās pie iepriekšējās nostājas, papildina interpretāciju, balstoties uz konkrētās lietas apstākļiem.¹⁷¹ Šāda pieeja liecina par Vācijas tiesu prakses vienveidīgumu, ne tikai piemērojot piesardzības principu gadījumos, kad tas *expressis verbis* pieminēts normā, bet arī tad, kad uzskata, ka norma to netieši iekļauj. Šāda prakse liecina par *opinio juris* attiecībā uz piesardzības principu, norādot, ka tā nepieciešamība vides aizsardzība ir visaptveroša, nevis izkristalizējusies tikai kādā jomā.

Latvija Republikas Satversmes tiesa (turpmāk- Satversmes tiesa) arī ir atsaukusies uz piesardzības principu vairākās lietās, norādot, ka tas ir vides politikas pamatprincips,¹⁷² kā pamatā ir tā imperatīvā definīcija no Rio deklarācijas¹⁷³ un Eiropas Komisijas skaidrojumi, un Eiropas Savienības dibināšanas līgums un normatīvais regulējums.¹⁷⁴ Satversmes tiesa ne tikai atsaucās uz saviem iepriekšējiem lēmumiem attiecībā uz piesardzības principu,¹⁷⁵ bet arī uz

---

¹⁷⁰ de Sadeleer N. The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts. Review of European Community and International Environmental Law, July 2000, Vol. 9, Issue 2, pp. 144-147.

¹⁷¹ Ibid. Pp. 145-146.

¹⁷² Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006. – 2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 28. septembris, nr. 157 (3733), para. 20.

¹⁷³ Turpat. Para. 20.1.

¹⁷⁴ Turpat. Para. 20.1., 25.3.; Par Lažas pagasta padomes saistošo noteikumu Nr. 6 „Liepājas rajona Lažas pagasta teritorijas plānojums 2007.–2019. gadam” Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu 3.2.8. punkta piektās daļas „d” apakšpunkta un 3.10.6. punkta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 12. decembra spriedums lietā Nr. 2008-05-03. Latvijas Vēstnesis, 2008. gada 14. novembris, nr. 178 (3962), 6. lpp.; Par Grobiņas novada domes 2009. gada 29. septembra saistošo noteikumu Nr. 4 „Par Grobiņas novadā ietilpstošo bijušo pašvaldību teritorijas plānojumu apstiprināšanu”, ar kuriem apstiprināti Medzes pagasta padomes 2009. gada 4. jūnija saistošie noteikumi Nr. 3/09 „Medzes pagasta teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, daļā par vēja enerģijas zonas noteikšanu Medzes pagasta teritorijā un Grobiņas novada domes 2010. gada 18. februāra saistošo noteikumu Nr. 62 „Detālplānojums īpašumam „Papardes” Medzes pagastā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. un 115. pantam”: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. maija spriedums lietā Nr. 2010-54-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 6. maijs, nr. 70 (4468), para. 12.2.1. 12.2.3.

¹⁷⁵ Par Grobiņas novada domes 2009. gada 29. septembra saistošo noteikumu Nr. 4 „Par Grobiņas novadā ietilpstošo bijušo pašvaldību teritorijas plānojumu apstiprināšanu”, ar kuriem apstiprināti Medzes pagasta padomes 2009. gada 4. jūnija saistošie noteikumi Nr. 3/09 „Medzes pagasta teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, daļā par vēja enerģijas zonas noteikšanu Medzes pagasta teritorijā un Grobiņas novada domes 2010. gada 18. februāra saistošo noteikumu Nr. 62 „Detālplānojums īpašumam „Papardes” Medzes pagastā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. un 115. pantam”: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. maija spriedums lietā Nr. 2010-54-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 6. maijs, nr. 70 (4468), para. 12.2.1. 12.2.3.; Par Pāvilostas novada domes 2009. gada 24. septembra saistošo noteikumu Nr. 9 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumiem” sadaļas, ko veido Sakas novada domes 2007. gada 27. decembra saistošo noteikumu Nr. 12 „Sakas novada Sakas pagasta teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” grafiskā daļa „Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana”, ciktāl tā attiecas uz Zaļkalna meža daļām un dabas liegumam „Ziemepe” piegulošā Akmeņraga meža daļām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas

vairākiem Eiropas Savienības līmeņa tiesas spriedumiem,¹⁷⁶ tādējādi ir ievērota konstanta prakse Latvijā un Eiropas Savienībā kopumā. Tāpat Satversmes tiesa norāda, ka piesardzības princips ir pamatā ilgtspējīgai attīstībai un ir netieši iekļauts Satversmes 115. pantā.¹⁷⁷ Lēmumu pieņemšana, pamatojoties uz ES skaidrojumiem un izpratni, norāda uz konsekventu *opinio juris* vienveidību, tātad, autore uzskata, piesardzības princips varētu būt ieguvis paražas statusu vismaz reģionālā Eiropas līmenī.

ES valstis vienprātīgi piemēro piesardzības principu savos nacionālo tiesu lēmumos, kā uzskatāmus piemērus minot, Zviedriju, kurā pierādīšanas pienākums ir darbības veicējam,¹⁷⁸ Franciju, kuras spriedumos parādās vēl stingrāka nostāja, ka hipotētiskas, nepierādītas šaubas

---

Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2010-56-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 13. maijs, nr. 74 (4472), para 17.1., 17.2.; Par Pāvilostas novada domes 2013. gada 30. maija saistošo noteikumu Nr. 3 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumu 2012.– 2024. gadam. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un Grafiskā daļa”, ciktāl tie attiecas uz dabas liegumam „Pāvilostas pelēkā kāpa” piegulošo Zaļkalna mežu un dabas liegumam „Ziemepe” piegulošo Akmeņraga meža daļu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Satversmes tiesas 2014. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-19-03. Latvijas Vēstnesis, 2014. gada 10. oktobris, nr. 201 (5261), para. 18.1.

¹⁷⁶ Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006. – 2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvdabas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 28. septembris, nr. 157 (3733), para. 20.1.; Par Pāvilostas novada domes 2009. gada 24. septembra saistošo noteikumu Nr. 9 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumiem” sadaļas, ko veido Sakas novada domes 2007. gada 27. decembra saistošo noteikumu Nr. 12 „Sakas novada Sakas pagasta teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” grafiskā daļa „Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana”, ciktāl tā attiecas uz Zaļkalna meža daļām un dabas liegumam „Ziemepe” piegulošā Akmeņraga meža daļām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2010-56-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 13. maijs, nr. 74 (4472), para 17.1.

¹⁷⁷ Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006. – 2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvdabas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 28. septembris, nr. 157 (3733), para. 22; Par Lažas pagasta padomes saistošo noteikumu Nr. 6 „Liepājas rajona Lažas pagasta teritorijas plānojums 2007.–2019. gadam” Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu 3.2.8. punkta piektās daļas „d” apakšpunkta un 3.10.6. punkta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 12. decembra spriedums lietā Nr. 2008-05-03. Latvijas Vēstnesis, 2008. gada 14. novembris, nr. 178 (3962), 6. lpp.; Par Grobiņas novada domes 2009. gada 29. septembra saistošo noteikumu Nr. 4 „Par Grobiņas novadā ietilpstošo bijušo pašvaldību teritorijas plānojumu apstiprināšanu”, ar kuriem apstiprināti Medzes pagasta padomes 2009. gada 4. jūnija saistošie noteikumi Nr. 3/09 „Medzes pagasta teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, daļā par vēja enerģijas zonas noteikšanu Medzes pagasta teritorijā un Grobiņas novada domes 2010. gada 18. februāra saistošo noteikumu Nr. 62 „Detālpilnvarojums īpašumam „Papardes” Medzes pagastā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. un 115. pantam”: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. maija spriedums lietā Nr. 2010-54-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 6. maijs, nr. 70 (4468), para. 12.2.1.; Par Pāvilostas novada domes 2009. gada 24. septembra saistošo noteikumu Nr. 9 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumiem” sadaļas, ko veido Sakas novada domes 2007. gada 27. decembra saistošo noteikumu Nr. 12 „Sakas novada Sakas pagasta teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” grafiskā daļa „Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana”, ciktāl tā attiecas uz Zaļkalna meža daļām un dabas liegumam „Ziemepe” piegulošā Akmeņraga meža daļām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2010-56-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 13. maijs, nr. 74 (4472), para 15.1.; Par Pāvilostas novada domes 2013. gada 30. maija saistošo noteikumu Nr. 3 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumu 2012.– 2024. gadam. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un Grafiskā daļa”, ciktāl tie attiecas uz dabas liegumam „Pāvilostas pelēkā kāpa” piegulošo Zaļkalna mežu un dabas liegumam „Ziemepe” piegulošo Akmeņraga meža daļu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Satversmes tiesas 2014. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-19-03. Latvijas Vēstnesis, 2014. gada 10. oktobris, nr. 201 (5261), para. 18.1.

¹⁷⁸ de Sadeleer N. Implementing the Precautionary Principle: Approaches from the Nordic Countries, EU and USA. Oxford: Earthscan, 2007, pp. 127-130.

arī pirmsšķietami būtu uzskatāmas par pamatotām.¹⁷⁹ Arī Beļģijas nacionālie spriedumos parādās piesardzības principa piemērošana, tā kā pieņemto, ierobežojošo vai lielākus pienākumus uzliekošo regulējumu ir iespējams atsaukt, gadījumos, kad izrādās, ka šaubas bijušas nepamatotas, bet sekas, kas no šo mehānismu trūkuma un darbību turpināšanas rodas, ir neatgriezeniskas.¹⁸⁰ Šajā kontekstā gan jānorāda, ka valstīs kā Zviedrija, Dānija un Somija, tiesiskā palāvība ir prevalējusi pār piesardzības principu dažos tiesas lēmumos. Piesardzības princips var būt pamats pēkšņiem ierobežojumiem attiecībā uz darbībām, kuras plānotas saskaņā ar esošo normatīvo regulējumu. Tiesas lēmumi ir balstījušies uz pārlieku liela sloga noņemšanu no darbības veicēja, kas ir ievērojis esošo regulējumu.¹⁸¹ Šāds samērīgums gan būtu jāuzskata par nepieciešamu, tā kā piesardzības princips nav absolūts savā piemērošanas spektrā.

Indija uz piesardzības principu atsauca lietā *Vellore Citizens Welfare Forum v. Union of India*, kurā tiesa norādīja, ka nacionālās tiesību normas (arī Indijas Konstitūcija), lai gan *expressis verbis* nenorāda uz piesardzības principu, to iekļauj netieši, t.i., rīkojoties atbilstoši tiesību normām, nav iespējams izvairīties no piesardzības principa piemērošanas. Tāpat tiesa norādīja uz Brutlandes ziņojumu un citiem starptautiskajiem tiesību avotiem, lai noteiktu nepieciešamo ietvaru “ilgtspējīgai attīstībai”, nosakot, ka piesardzības princips ir jāuzskata par Indijas nacionālā regulējuma daļu.¹⁸² Tāpat šajā lietā tika piesardzības principa definējums būtība atkārtojot Rio deklarācijā norādīto.¹⁸³

Indijas tiesas ir atsaukušās uz piesardzības principu un tā do to izpratni *Vellore Citizens Welfare Forum v. Union of India* lietā vairākkārt, kā piemērus var minēt *Taj Trapezium* lietu,¹⁸⁴ *Calcutta Tanneries* lietu,¹⁸⁵ *Badkhal & Surajkund Lakes* lietu,¹⁸⁶ *A.P. Pollution Control Board II v. Prof. M.V. Nayudu (Retd.) and Ors.* lietu,¹⁸⁷ *Narmada Bachao Andolan v. Union of India*

---

¹⁷⁹ de Sadeleer N. The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts. Review of European Community and International Environmental Law, July 2000, Vol. 9, Issue 2, pp. 147-148.

¹⁸⁰ de Sadeleer N. The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts. Review of European Community and International Environmental Law, July 2000, Vol. 9, Issue 2, pp. 149-150.

¹⁸¹ de Sadeleer N. Implementing the Precautionary Principle: Approaches from the Nordic Countries, EU and USA. Oxford: Earthscan, 2007, pp. 130-131.

¹⁸² Vellore Citizens Welfare Forum v. Union of India, WP 914/1991 (1996.04.26) (Tanneries Case: Tamil Nadu). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=15202> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Taj Trapezium Case. MC Mehta v. Union of India, 2 SCC 353, (1997), p. 9. Pieejams: <http://docslide.us/documents/taj-trapezium-case-1.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁸⁵ M.C. Mehta v. Union of India, WP 3727/1985, (1996.12.19) (Tanneries Case: Calcutta). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=21180> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁸⁶ M.C. Mehta vs Union Of India & Ors., JT 1996 (5) 372, (1996.05.10), para. 8, 10. Pieejams: <http://elaw.in/landuse/mining/badkal.htm> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁸⁷ A.P. Pollution Control Board Ii vs Prof.M.V. Nayudu (Retd.)And Ors on 1 December 2000, para. 1, 13, 26, 44, 46, 63. Pieejams: <http://www.ielrc.org/content/e0010.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā] *Tāpat šajā lietā tiesa atsauca uz agrāko lietu A.P. Pollution Control Board I v. Prof. M.V. Nayudu [1999] 2 SCC 718, kurā arī pieminēts piesardzības princips un tā piemērošanas nepieciešamība.*

lietu,¹⁸⁸ *S. Jagannath v. Union of India* lietu,¹⁸⁹ *KM Chinnappa, TN Godavarman Thirumalpad v. Union of India and Ors.* lietu.¹⁹⁰ 2017. gada 13. aprīlī pasludinātajā spriedumā lietā *Vimal Bhai Vs. Tehri Hydro Development Corporation & Others* piesardzības principa nepieciešamība tika uzsvērtā, atsaucoties uz citām lietām¹⁹¹ Šīs lietas liecina, ka piesardzības principa tiešā neesamība nacionālajā regulējumā nav šķērslis, lai to piemērotu. Indija, līdzīgi kā jau aprakstītajā Vācijas prakses gadījumā, pieņem, ka tas regulējumā ir iekļauts netieši. Šāda pieeja norāda uz *opinio juris* par labu piesardzības principam.

Arī ASV tiesas ir pieņēmušas lēmumus, kas netieši norāda uz piesardzības principu, piemērojot līdzīgi definētu pamatojumu. Par piemēru var minēt *Industrial Union Department, AFL-CIO v Hodgson* lieta, kad tiesa norādīja uz nepieciešamību balstīt lēmumus par labu politiskajiem (vispārējās plānošanas) lēmumiem, ne tik daudz uz faktisko analīzi, kad redzamas zinātniskās šaubas attiecībā uz plānotās darbības potenciālo kaitējumu.¹⁹² ASV Augstākā tiesa *Industrial Union Department v American Petroleum Institute* lietā norādīja, ka ir pienākums mainīt praksi gadījumos, kad ir redzams, ka iespējamās sekas ir pietiekoši nopietnas un ievērojamas.¹⁹³ *New Mexico v. General Electric* tiesa piesardzības principu nepieņēma kā spēcīgu argumentāciju, lai gan nenoliedza to absolūti, tikai norādīja uz trūkumiem tā pamatošanā šajā lietā.¹⁹⁴ *Missouri v. Illinois* lietā gan parādījās tiesas argumentācija par labu piesardzības principa ietvaram, lemjot par augsto pierādīšanas pienākuma standarta neizpildīšanu, kad zinātniskās neskaidrības dēļ tika veiktas darbības, kas izraisīja palielinātus draudus cilvēku veselībai.¹⁹⁵ Šī ASV prakse liecina, ka nepastāv kategoriskums attiecībā uz piesardzības principu, prevalējot nepieciešamībai noteikt augstu standartu riskam, kas varētu iestāties, nepieļaujot piesardzības principu kā pamatotu argumentāciju jebkurā gadījumā, bet gan gadījumos, kad tas var radīt ļoti nopietnas sekas (visbiežāk gadījumos, kad tas ietekmētu cilvēku veselību un dzīvību, nevis vidi *per se*).

---

¹⁸⁸ Narmada Bachao Andolan v. Union of India, 10 S.C.C. 664, (2000). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=17165> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁸⁹ S. Jagannath v. Union of India & Ors ,2 SCC 87, (1997). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=14622> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁹⁰ K.M. Chinnappa, T.N. Godavarman Thirumalpad Vs. Union of India & Ors. Insc 453, (2002). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=18743> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁹¹ Vimal Bhai Vs. Tehri Hydro Development Corporation & Ors., M.A. No. 376 of 2016, (2016), para. 15, 16, 17, 18, 20. Pieejams: <https://sabrangindia.in/sites/default/files/ngt.vimalbhavsthdc.pdf?583> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁹² Industrial Union Department, Afl-Cio v. Hodgson, 499 F.2d 467 (D.C. Cir. 1974), 448 US 607 (1980), 2 July 1980, para 23. Pieejams: <https://www.ravellaw.com/opinions/52598c1d2af8bf2a9850e4dc5a8b1fba> [aplūkots 2017. gada 22. maijā], pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/448/607/case.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Kannan M. P. The Precautionary Principle: More than a Cameo Appearance in United States Environmental Law? William & Mary Environmental Law and Policy Review, February 2007, Vol. 31, Issue 2, p. 419.

¹⁹⁵ Ibid. Pp. 424-425.

Piesardzības princips aizvien biežāk parādās valstu nacionālo tiesu spriedumos, ko var saskatīt piemēros no Argentīnas,¹⁹⁶ Kanādas,¹⁹⁷ Austrālijas,¹⁹⁸ Jaunzēlandes,¹⁹⁹ Kostarikas,²⁰⁰ Kolumbijas,²⁰¹ Pakistānas.²⁰² Tas ļauj spriest, ka principa piemērošana nesagādā problēmas fundamentāli, tā kā tiesām ir spēja to interpretēt tā, kā ir nepieciešams, lai pieņemtu lēmumu noteiktā lietā, kas atbilstu nacionālajam vai starptautiskajam regulējumam.

Eiropas Savienības tiesa (*Court of Justice of the European Union/ Palais de la Cour de Justice*) (turpmāk- EST) un savos spriedumos ir ievērojusi konsekventu piesardzības principa piemērošanas un definēšanas praksi. EST definē piesardzības principu (norādot uz to kā pamatprincipu) piekritīgi Eiropas Komisijas skaidrojumam, uzsverot, ka pasākumiem būtu jābūt objektīviem, ievērojot samērīgumu.²⁰³ EST reti piesardzības principu skaidro, bieži

---

¹⁹⁶ Environmental Legislation. Handbook 2012, pp. 21-24. Pieejams: <https://agendasocialweb.com.ar/media/uploads/pdf/amcham-environmental.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā] *Norādītas septiņas dažādas lietas Argentīnas nacionālo tiesu praksē, kuru ietvarā aplūkots piesardzības princips un tā pozitīvās piemērošanas ietvarā.*

¹⁹⁷ The Supreme Court of Canada Applies the Precautionary Principle. Pieejams: http://www.laal.ca/wp-content/uploads/2014/02/ScanPage_20140206095840_00000001_20140206_0958556947_20140206_09585790_94....pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Vanderzwaag L. D., Fuller D. S., Myers A. R. Canada and the Precautionary Principle/Approach in Ocean and Coastal Management: Wading and Wandering in Tricky Currents, p. 128. Pieejams: http://www.fmap.ca/ramweb/papers-total/Vanderzwaag_Fuller_Myers_2003.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

¹⁹⁸ Peterson C. D. Precaution: principles and practice in Australian environmental and natural resource management. The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics, Novemebur 2006, Vol. 50, Issue 4, pp. 480-481.

¹⁹⁹ Robinson J. Who bears the burden? Assessing the evidential test required in RMA decisions, pp. 4-6. Pieejams: <http://www.eds.org.nz/assets/University%20Essay%20Competition/Robinson%2C%20Jamie%20-%20Who%20bears%20the%20burden%20-%20FINAL.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā] *Jāpiemin, ka Jaunzēlandes tiesu prakse ir atšķirīga, tā kā nav nostiprinājies vienveidīgs principa piemērošanas spektrs.*

²⁰⁰ Precaution in International Sustainable Development Law. A CISDL Legal Brief, p. 4. Pieejams: http://cisdl.org/public/docs/news/brief_precaution2.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

²⁰¹ Paz C. M. Precautionary Principle: Case Law in Colombia. Civil & Legal Sciences, 2013, p. 2. Pieejams: <https://www.omicsgroup.org/journals/precautionary-principle-case-law-in-colombia-2169-0170.1000108.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

²⁰² Handbook on Environmental Legislation and Institutions in Bhutan. For South Asian Cooperation for Environmental Programme (SACEP), Colombo Sri Lanka, p. 20. Pieejams: <http://www.sacep.org/pdf/Reports-Technical/2002-UNEP-SACEP-Law-Handbook-Bhutan.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

²⁰³ Eiropas Savienības Tiesas pirmās palātas 2016. gada 9. jūnija spriedums apvienotās lietas C- 78/16 un C- 79/16, para. 47, 48. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CJ0078&qid=1495058595613&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Vispārējās Tiesas (bij. Pirmās instances tiesas) 2002. gada 11. septembra spriedums lietā T-13/99, para. 139, 143-146, 382, 385, 386. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47642&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=745592> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas (bij. Kopienas) 2003. gada 9. septembra spriedums lietā C- 236/01, para. 111-113. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62001CJ0236&qid=1495059339677&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas trešā kambara 2015. gada 4. marta spriedums lietā C-534/13, para. 4. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0534&rid=1> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas ceturtā kambara 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-343/09, para. 61. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CJ0343&rid=2> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas Virspalātas (bij. Kopienas) 2005. gada 26. aprīļa spriedums lietā C-494/01, para. 160. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62001CJ0494&rid=12> [pieejams 2017. gada 22. maijā]

atsaucoties jau sniegto skaidrojumu kādā no ES normatīvajiem aktiem vai interpretāciju un piemērošanu no iepriekšējiem spriedumiem.²⁰⁴

EST ir uzsvērusi, ka kompetentam publiskajam orgānam ir tiesības ierobežot darbības, kas neīsteno piesardzības principa kritēriju, lai novērstu bīstamas sekas. Kompetentā iestāde ir jānodrošina ar zinātniskajiem pētījumiem, kas ir pietiekoši, lai noteiktu, kādu rīcības modeli tai jāpieņem- jāatļauj vai jāaptur šādas darbības, kā arī jānosaka to veicējiem papildus nosacījumi, lai tās turpinātu.²⁰⁵ Spriedumos tiek arī uzsvērts, ka nebūt katrs hipotētiskais kaitējums ir uzskatāms par pamatu, lai ieviestu papildus riska novēršanas pasākumus, tā kā jebkuram lēmumam ir jābūt pamatotam, norādot, ka, lai gan pārliecībai par tā iestāšanos nav jābūt absolūtai, tai ir jābūt pietiekoši pamatotai.²⁰⁶ Tāpat EST ir norādījusi, ka pienākums pamatot, kāpēc nav nepieciešami šie ierobežojošie pasākumi, t.i., jāpierāda, ka nav iespējamība, ka varētu iestāties smagas sekas, un pienākums nodrošināt zinātniskos pētījumus, kā arī citus nepieciešamos pierādījumus, ir prasītājam, neatkarīgi, vai tas ir darbības veicējs jeb “potenciālais kaitētājs” vai valsts iestāde, kas uzlikusi pienākumu veikt papildus aizsardzības pasākumus.²⁰⁷

Autore uzskata, ka var apgalvot, ka prakse EST norāda uz konsekventu principa piemērošanas modeli. Lai gan tika salīdzinātas lietas, kuras attiecās uz dažādām nozarēm,

---

²⁰⁴ Eiropas Savienības Tiesas (bij. Kopienas) 2003. gada 9. septembra spriedums lietā C- 236/01, para. 44, 48 S. 2), 79, 111, 112, 133. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62001CJ0236&qid=1495059339677&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas trešā kambara 2015. gada 4. marta spriedums lietā C-534/13, para. 1, 3. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0534&rid=1> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas ceturtnā kambara 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-343/09, para. 49, 60-61. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CJ0343&rid=2> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Vispārējās Tiesas 2013. gada 7. marta spriedums lietā T-370/11, para. 109. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011TJ0370&rid=11> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Vispārējās Tiesas 2010. gada 2. marta spriedums lietā T-16/04, para. 30. Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62004TJ0016&rid=14> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas sestā kambara (bij. Kopienas) 2004. gada 5. februāra spriedums lietā C-95/01, para. 43. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48895&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=758843> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

²⁰⁵ Vispārējās Tiesas (bij. Pirmās instances tiesas) 2002. gada 11. septembra spriedums lietā T-13/99, para. 162. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47642&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=745592> [aplūkots 2017. gada 22. maijā];

²⁰⁶ Vispārējās Tiesas (bij. Pirmās instances tiesas) 2002. gada 11. septembra spriedums lietā T-13/99, para. 143, 144. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47642&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=745592> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

²⁰⁷ Eiropas Savienības Tiesas pirmās palātas 2016. gada 9. jūnija spriedums apvienotās lietas C- 78/16 un C- 79/16, para. 61. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CJ0078&qid=1495058595613&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]; Eiropas Savienības Tiesas trešā kambara 2015. gada 4. marta spriedums lietā C-534/13, para. 35. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0534&rid=1> [aplūkots 2017. gada 22. maijā];

principa būtība netika mainīta. Piesardzības principu nav iespējams piemērot vienādi jebkurā situācijā, taču, atbilstoši Eiropas Komisijas skaidrojumā norādītajam piemērošanas shēmai,²⁰⁸ EST ievēro samērīgumu un proporcionalitāti, izvērtējot katru no lietām atšķirīgi, tomēr saglabājot fundamentālo izpratni par piesardzības principu.

ICJ piesardzības principu ir aplūkojusi *Pulp Mills* lietā,²⁰⁹ kad prasības iesniedzēja Argentīna, nespējot pierādīt potenciālās sekas, norādīja uz piesardzības principu. Urugvaja, kas šajā lietā bija atbildētāja, uz šo prasību norādīja, ka piesardzības principam ir nozīme gadījumos, kad potenciālais kaitējums varētu būt nozīmīgs.²¹⁰ Tiesa, atsaucoties uz Rio deklarācijas 15. principu un 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvencija par Bioloģisko daudzveidību, norādīja piesardzības principa ietvaru, norādot, ka piesardzības principu piemērot var gadījumos, kad zinātniskie pētījumi un atklājumi paši par sevi atspoguļo neskaidrību par darbību nekaitīgumu, kā arī, ja novērojams to trūkums.²¹¹ Tāpat ICJ atsaucās uz EST, norādot, ka ne katras hipotētiskas šaubas ir uzskatāmas par pamatu, lai principu piemērotu, nepieciešams kāds reālistisks, pārliecinošs pierādījums.²¹²

ICJ ir norādījusi, ka starptautiskajās tiesībās ir būtiski pierādīšanas nastu atstāt prasītāja, nevis atbildētāja ziņā. Tātad līdzīgi kā Eiropas Savienība, prasītājam ir pienākums pierādīt, ka ir pamatotas šaubas par darbības kaitīgajām sekām.²¹³ Šādi tiek nodrošināts, ka piesardzības princips netiek izmantots kā attaisnojums, lai sniegtu prasības, bez nepieciešamības tās pamatot. Tiesa savu viedokli (arī attiecība uz iespējamo kaitējumu) pierāda,²¹⁴ atsaucoties uz iepriekšējiem spriedumiem starptautiskajos tribunālos un arbitrāžās.²¹⁵ Šāda pieeja piesardzības principam norāda, ka ICJ kategoriski to nenoliedz, taču ir izvēlējusies tam patstāvīgi nenoteikt konkrētu statusu starptautiskajās tiesībās, paļaujoties uz lietas pušu argumentāciju, piemērojot to.

---

²⁰⁸ Commission of the European Communities. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on the precautionary principle. Brussels, 2.2.2000. COM(2000), pp. 17-19. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0001&from=LV> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²⁰⁹ ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Provisional Measures, Order of 13 July 2006, I.C.J. Reports 2006, p. 113.

²¹⁰ Ibid. Para. 5.56.

²¹¹ Ibid. Para. 5.56-5.60.

²¹² Ibid. Para. 5.61-5.62.

²¹³ ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Provisional Measures, Order of 13 July 2006, I.C.J. Reports 2006, p. 113., para. 5.63.

²¹⁴ Ibid. Para. 5.63-5.65.

²¹⁵ Starptautiskā jūras tiesību tribunāla spriedums lietā: *Southern Bluefin Tuna (New Zealand v. Japan; New Zealand v. Australia)* Provisional Measures, ITLOS Case No. 3., 4 August 2000, RIAA Volume XXIII pp. 1-57, para. 79.; Starptautiskā jūras tiesību tribunāla spriedums lietā: *Land Reclamation by Singapore in and around the Straits of Johor (Malaysia v. Singapore)*, decision of 1 September 2005, ITLOS Case No.12, 1 September 2005, RIAA Volume XXVII pp. 133-145, para. 96; Pasaules Tirdzniecības Organizācija: *EC Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)*. Complaint by the United States. Report of the Panel, 18 August 1997, WT/DS26/R/USA, para. 97-109. Pieejams: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/26rusa.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

3. Valstu prakse attiecībā uz piesardzības principu

Valstu prakse attiecībā uz piesardzības principu ir vērojama no to darbībām, attiecīgi šajā nodaļā tiks aplūkotas valstu reālas darbības principa piemērošanas spektrā. Izteikts piemērs, kur piesardzības piemērošana tika realizēta ir 2002. gada Zambijas atteikums pieņemt vairākas tonnas kukurūzas, ko ASV vēlējās tai ziedot, tā kā bija pamatotas aizdomas, ka šī kukurūza ir ģenētiski modificēta. Zambijas valdība pieņēma lēmumu, ka, balstoties uz piesardzības principu, ģenētiski modificētā pārtika netiks pieņemta, pakļaujot vairākus miljonus cilvēku bada draudiem.²¹⁶ Kenija, līdzīgos apstākļos, pieņēma ziedoto kukurūzu, pamatojoties uz resursu trūkumu, lai pārbaudītu to drošību, norādot: “[..] ja amerikāņi to ēd, tad tā ir gana droša arī mūsu badā mirstošajiem.”²¹⁷

Šīs situācijas ir saistītas ar potenciālo risku uz cilvēka veselību, nevis vidi *per se*, taču, kā piemērs, tas ir lietderīgi, lai salīdzinātu dažādus risinājumus salīdzināmos apstākļos. Var vērtēt, ka šādā gadījumā ir kolīzija starp ilgtermiņa un īstermiņā risinājumu, pirmajam esot piesardzības principa ietvarā.²¹⁸ Kopumā gan jāmin, ka reāli piesardzības principa ietvaros veiktie pasākumi ir vairāk novērojami gadījumos, kad plānotās darbības var ietekmēt cilvēka veselību, ne tik daudz vidi kā tādu.²¹⁹

Piesardzības princips iedzīvinājās arī vairāku desmitgadu ilgajā endosulfāna aizliegšanas procesā, kad 20. gadsimta vidū par populāru pesticīdu kļuvušais savienojums, sāka raisīt aizdomas attiecībā uz kaitējumu cilvēku veselībai un videi. Noteiktas kampaņas, kas tika veiktas, norādīja uz tā iespējamo saistību ar dažādām slimībām un kaitējumu videi, kamēr Pasaules Veselības Organizācija norādīja, ka nav pamatotas aizdomas to saistībai ar endosulfānu, citiem apgalvojot, ka šāda nostāja ir pamatojama ar globālo uzņēmumu ekonomiskajām interesēm,²²⁰ taču šobrīd vairāk nekā 80 valstis ir aizliegušas vai plāno to

---

²¹⁶ Better dead than GM-fed? Pieejams: <http://www.economist.com/node/1337197> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; Sunstein R. C. *Laws of Fear: Beyond the Precautionary Principle*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, pp. 31-32.

²¹⁷ Precautionary Policies and Biotechnology in Africa. Pieejams: <https://www.iatp.org/news/precautionary-policies-and-biotechnology-in-africa> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²¹⁸ O'Riordan T., Cameron J. (ed.) *Interpreting the Precautionary Principle*. Oxford: Routledge, 1994, pp. 149-152; World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) *The Precautionary Principle*. Paris: UNESCO, 2005, pp. 29-31. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]; *Understanding and Applying the Precautionary Principle to Deep Sea Minerals Mining in the Pacific Islands Region: A Socio-cultural and Legal Approach*. Pp. 44-45. Pieejams: http://www.seabedmineralsauthority.gov.ck/Pics/Hotel/SeabedMinerals/Brochure/SPREP%2011N.4.1_Annex_1_Prec_Princ_and_DSM_mining.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²¹⁹ Blalock J. S., Sandman M. P., Weinstein D. N. *The Precaution Adoption Process Model*. Pieejams: <http://www.psandman.com/articles/PAPM.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²⁰ Quijano F. R. *Risk Assessment in a Third-world Reality: An Endosulfan Case History*. *International Journal of Occupational and Environmental Health*, October- December 2000, Vol. 6, Issue No. 3, pp. 312-316.

aizliegt,²²¹ tā kā apstiprinājušās aizdomas un pierādīts tā kaitējums, pēc turpinātas, ilglaicīgas izpētes.

Piesardzības princips tika izmantots kā arguments, kāpēc Japāna aizliedza importēt no ASV ābolus, tā kā tie varēja būt uguns iedegas perēklis. Japāna stingri ierobežoja ābolus, ko ASV vēlējas eksportēt un to, pamatojoties uz nepilnīgiem atklājumiem, ka tie varētu šo slimību pārnēsāt. Pasaules Tirdzniecības Organizācija, ka izskatīja strīdu, norādīja, ka nav pietiekoša pamatojuma apgalvot, ka šie ierobežojumi ir nepieciešami, lemjot par labu ASV, padarot Japānas darbības par prettiesiskām.²²² Ņemot vērā šo spriedumu, Japāna samazināja ierobežojumu pakāpi, kas tiktu uzskatīta par nesamērīgu, lai gan tā joprojām uzskatāma par pārlietu stingru un āboli no ASV netiek importēti uz Japānu.²²³ Šis gadījums norāda uz gadījumiem, kad iespējams samazināt noteiktos ierobežojumus. Neskaidrība par iespējamo kaitējumu var ietekmēt ierobežojošs pasākumus, padarot tos stingrākus, nekā nepieciešams. Jāņem vērā gan fakts, ka samazinātais regulējums nemaina Japānas uzskatu par iespējamo kaitējumu, lai ābolus ievestu, tie jāpakļauj ilglaicīgai apstrādei.²²⁴

Būtiski piesardzības principa ietvaros ir minēt Ņūfaundlendā mencu zvejniecību. 20. gadsimta otrajā pusē tika palielināts ūdens platība, pār ko Kanādai bija jurisdikcija,²²⁵ tā kā bija strauji pieaugusi Ņūfaundlendā mencu nozveja. Pateicoties šim lēmumam, palielinājās specifiski Kanādā balstītu zvejas kompāniju daudzumu un pēc vairākiem gadiem bija nepieciešams samazināt zvejai pieļaujamo mencu daudzumu līdz 20 procentiem, tā kā zivju daudzums joprojām kritās.²²⁶ Taču arī šis lēmums nespēja pilnībā novērst sugas samazināšanos, pastāvot draudiem par tās komerciālo iznīcību. Zinātnieki un pētnieki veica dažādas analīzes, pētījumus un izmeklēšanas un, lai gan nenonāca pie pilnībā pamatota sprieduma, norādīja uz normatīvā regulējuma politisko plānu trūkumiem. Šie iebildumi netika ņemti vērā un ne tikai

---

²²¹ Endosulfan Banned Worldwide. Pieejams: <https://pubs.acs.org/cen/news/89/i19/8919notw9.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²² Wibiwo H. A. F. The Implication of the Precautionary Principle on International Trade, pp. 16-17. Pieejams: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/3537/thesis.pdf?sequence=2> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²³ Japan may get first U.S. apples in 16 years. Pieejams: <http://www.capitalpress.com/20161007/japan-may-get-first-us-apples-in-16-years> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²⁴ Ibid.

²²⁵ MacGarvin M. Fisheries: taking stock, p. 20. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-02.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²⁶ McCay J. B., Finlayson C. A. The Political Ecology of Crisis and Institutional Change: The Case of the Northern Cod. Pieejams: <http://arcticcircle.uconn.edu/NatResources/cod/mckay.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

MacGarvin M. Fisheries: taking stock, p. 20. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-02.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

tika slēgtas daudzas zvejas kompānijas, bet arī šobrīd mencu daudzums joprojām ir uzskatāms par kritiski zemu.²²⁷

Metil-terc-butilēteris 20. gadsimtā tika plaši izmantots benzīna ražošanā, taču strauji pieauga rūpes, ka šis savienojums negatīvi ietekmē ne tikai vidi (attiecībā uz ūdeni, augsni un gaisu, kurā tas nokļūst iztvaikojot), bet arī cilvēku veselību, jo lēnā savienojuma sadalīšanās gruntsūdeņos nozīmēja tā uzņemšanu uzturā ar dzeramo ūdeni.²²⁸ Vēlākie pētījumi sāka norādīt uz dažādām slimībām, kas saasinājās, ilglaicīgi uzņemot piesārņoto ūdeni, kā arī ietekmi uz zivīm, kaitējot to endokrīnās sistēmas funkcijām.²²⁹ Pētījumi par potenciālo kaitējumu netika uztverti nopietni, līdz Kalifornija nolēma veikt savus pētījumus, nosakot savienojuma daudzumu dzeramajā ūdenī. Pateicoties šiem pētījumiem tika atklāts, ka tas ir krietni lielāks, nekā bija paredzēts. Korelācijā ar pētījumos izteiktajām prezumcijām par iespējamo kaitējumu, kas nebija pilnīga zinātniskā pārlicība, Kalifornija nolēma aizliegt metil-terc-butilētera izmantošanu rūpniecībā,²³⁰ tādējādi autore uzskata, ka tika iedzīvināts piesardzības princips. Jāmin, ka šis lēmums ir kritizēts, tā kā ir pausts, ka problēma nav pašā savienojumā, bet gan sliktajā uzglabāšanas veidā, kas tādējādi pieļauj tā iekļūšanu dzeramajā ūdenī.²³¹ Autore vēlētos norādīt, ka šāds apgalvojums gan varētu norādīt uz nepieciešamību palielināt uzglabāšanas kvalitātes pakāpi, taču nav uzskatāms par pretargumentu attiecībā uz savienojuma ietekmi uz vidi un cilvēka veselību un dzīvību, jo pakļauti dažādiem izpētes jautājumiem.

---

²²⁷ MacGarvin M. Fisheries: taking stock, pp. 20-23. Pieejams:

https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-02.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²⁸ Kraye von Krauss M., Harremoës P. 11. MTBE in petrol as a substitute for lead, pp. 110-114. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-11.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²²⁹ Methyl tert-Butyl Ether (MTBE) and Drinking Water. Pieejams: <http://www.health.state.mn.us/divs/eh/risk/guidance/gw/methbutylethinfo.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Kraye von Krauss M., Harremoës P. 11. MTBE in petrol as a substitute for lead, pp. 110-114. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-11.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²³⁰ Kraye von Krauss M., Harremoës P. 11. MTBE in petrol as a substitute for lead, pp. 111-115. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-11.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

²³¹ MTBE & Groundwater Contamination, p. 5. Pieejams: <http://www.acfa.org.sg/pdf/MTBE%20&%20Groundwater%20Contamination.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Kopsavilkums

1. Piesardzības principa definīcija tikai pirmšķietami atšķiras dažādos starptautiskā līmeņa dokumentos, taču būtiski ir veidot vienveidīgu definīciju, lai varētu noteikt tā saturu. Darba autore piedāvā piesardzības principu definēt šādi: “Lai nodrošinātu vides aizsardzību, ievērojot vides ilgtermiņa attīstību, gadījumos, nav pieļauamas darbības, kuru rezultātā varētu tikt nodarītas neatgriezeniskas sekas uz to. Kad potenciālās sekas nav noteicamas zinātniskās neskaidrības dēļ, nepieciešams veikt rentablos pasākumus, kas ir proporcionāli un samērīgi iespējamā kaitējuma apjomam.”

2. Analizējot valstu normatīvo regulējumu un tiesu praksi, var novērot, ka nav radušās šaubas par piesardzības principa nepieciešamību nacionālajā mērogā, tomēr esot valstīm, kas neatsaucās uz principu tieši, lai izvairītos no iespējamām ekonomiski neizdevīgām situācijām, kas rodas starptautiskajā mērogā. Tas liecina, ka piesardzības princips netiek diferencēts starp ekonomiskajām interesēm un vides ilgtermiņa aizsardzību. Lai nodrošinātu, ka šāda kolīzija nerodas, jānovērš diferencētā nostāja par piesardzības statusu, ieviešot vienveidīgu regulējumu, vai arī jāierobežo piesardzības principa piemērošanas spektrs, neattiecinot to uz globālo tirdzniecību. Taču šāda diferencēšana var novest pie piesardzības principa nevis kā praktiski piemērojama, bet gan teorētiski pieņemta koncepta, tā kā importētā un eksportētā prece ir tieši saistīta ar tās ražošanu un iespējamo sastāva ietekmi uz vidi.

3. Bakalaura darba mērķis bija noteikt piesardzības principa statusu starptautiskajās vides tiesībās. Autore uzskata, ka tas ir ieguvis paražas statusu, tā kā ne tikai tiek vienveidīgi iekļauts nacionālajos un starptautiskajos regulējumos, bet arī līdzvērtīgi piemērots tiesu spriedumos. Valstu prakse attiecībā uz piesardzības principu ir norādījusi uz tā aktualitāti gan plānojot darbības, gan novērtējot tā nepieciešamību kaitējuma rašanās, tādējādi, lai gan novilcināti, tas tiek piemērots arī turpinot darbību plānošanu. Nenoliedzami jāņem vērā, ka piesardzības principa piemērošanas spektrs joprojām var radīt šaubas par tā statusu, taču bakalaura darba ietvaros pētītie materiāli liecina par pietiekoši vienveidīgu un salīdzinoši pārliecinošu tā izpratni starptautiskajā telpā, tātad arī apgalvojums par tā statusu, kā paražai šķiet pietiekami pamatots.

IZMANTOTO AVOTU SARAĶSTS

Grāmatas.

1. Birnie P., Boyle A. *International Law & the Environment*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2002.
1. Birnie P., Boyle A., Redgwell C. *International Law & the Environment*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2009.
2. Cooney R., Dickson B. (ed.). *Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use*. Oxford: Routledge, 2006.
3. Cooney R. *The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management: An Issues Paper for Policy-Makers, Researchers and Practitioners*. Cambridge: IUCN, 2004.
4. de Sadeleer N. *Environmental principles: From Political Slogans to Legal Rules*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
5. de Sadeleer N. *Implementing the Precautionary Principle: Approaches from the Nordic Countries, EU and USA*. Oxford: Earthscan, 2007.
6. Elworthy S., Holder J. *Environmental Protection: Text and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
7. Goklany M.I. *The Precautionary Principle: A Critical Appraisal of Environmental Risk Assessment*. [b.v.]: Cato Institute, 2001.
8. Harding R., Fisher C. E. (ed.) *Perspectives on the Precautionary Principle*. Leichhardt, N.S.W: Federation Press, 1999.
9. Holder J. *Environmental Assessment: The Regulation of Decision-Making*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
10. Joseph S. *Blame it on the WTO?: A Human Rights Critique*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
11. O’Riordan T., Cameron J. (ed.) *Interpreting the Precautionary Principle*. Oxford: Routledge, 1994.
12. Richardson B., Wood S. *Environmental Law for Sustainability*. Oxford: Hart Publishing, 2006.
13. Sands P. *Principles of International Environmental Law*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University press, 2003.
14. Sunstein R. C. *Laws of Fear: Beyond the Precautionary Principle*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

15. USA International Business Publications. Bhutan Country Study Guide Volume 1 Strategic Information and Developments. USA: Int'l Business Publications, 2012.
16. Zander J. The Application of the Precautionary Principle in Practice: Comparative Dimensions. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Periodika.

17. Abouchar J., Cameron J. The Precautionary Principle: A Fundamental Principle of Law and Policy for the Protection of the Global Environment. Boston College International and Comparative Law Review, 1991, Vol. 14, Issue 1. Pieejams: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1335&context=iclr> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
18. Charnley G. President's message, RISK newsletter, 1999, Vol. 19, No. 2.
19. Charnley G. President's message, RISK newsletter, 2000, Vol. 20, No. 3.
20. Conko G. Safety, risk and the precautionary principle: rethinking precautionary approaches to the regulation of transgenic plants. Kluwer Academic Publishers, 2003. Pieejams: <https://www.cbd.int/doc/articles/2007/A-00594.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
21. Cross B. F. Paradoxical Perils of the Precautionary Principle. Washington and Lee Law Review, 1996, Vol. 53, Issue 3.
22. de Sadeleer N. The Enforcement of the Precautionary Principle by German, French and Belgian Courts. Review of European Community and International Environmental Law, July 2000, Vol. 9, Issue 2.
23. Kannan M. P. The Precautionary Principle: More than a Cameo Appearance in United States Environmental Law? William & Mary Environmental Law and Policy Review, February 2007, Vol. 31, Issue 2.
24. Keeney L. R. Understanding Life-Threatening Risks, Risk Analysis, 1995, Vol. 15, No. 6.
25. Kriebel D., Tickner J., Epstein P., Lemons J., Levins R., Loechler L. E., Quinn M., Rudel R., Schettler T., Stoto M. The Precautionary Principle in Environmental Science. Commentaries. Environmental Health Perspectives, September 2001, Vol. 109, No. 9.
26. Peterson C. D. Precaution: principles and practice in Australian environmental and natural resource management. The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics, Novemebr 2006, Vol. 50, Issue 4.
27. Smith R. K. Environmental health- for the rich or for all? Bulletin of the World Health Organization, Vol. 78, No. 9.

28. Sunstein R. C. The Precautionary Principle as a Basis for Decision Making. *The Economists' Voice*, 2005, Vol. 2, Issue 2.
29. Vanderzwaag, D. The Precautionary Principle in Environmental Law and Policy: Elusive Rhetoric and First Embraces. *Journal of Environmental Law & Practice*. 1999, Vol. 8.
30. von Schomberg R. The Precautionary Principle: Its Use Within Hard and Soft Law. *The European Journal of Risk Regulation*, 2012, Issue 2.
31. Quijano F. R. Risk Assessment in a Third-world Reality: An Endosulfan Case History. *International Journal of Occupational and Environmental health*, October- December 2000, Vol. 6, Issue No. 3.
32. Wiener B. J., Rogers D. M. Comparing precaution in the United States and Europe. *Journal of Risk Research*, 2002, Vol. 5, Issue 4.

Internets.

33. 2. a Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer. Montreal, 16 September 1987. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-2-a&chapter=27&lang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
34. 2. Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer. Vienna, 22 March 1985. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-2&chapter=27&lang=en#1 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
35. Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes. Helsinki, 17 March 1992. Pieejams: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-5&chapter=27&clang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
36. 8. Convention on Biological Diversity. Rio de Janeiro, 5 June 1992. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-8&chapter=27&lang=en [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
37. Adler J. The Problems with Precaution: A Principle without Principle. *The American*, 25 May 2011. Pieejams: <http://www.aei.org/publication/the-problems-with-precaution-a-principle-without-principle/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
38. ANO ilgtspējīgas attīstības konferences ieviešanas plāns (*Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development*) Pieejams: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

39. Appendix B. Treaties including the Precautionary Principle. Pieejams: <https://www.federationpress.com.au/pdf/Peel,%20The%20Precautionary%20Principle,%20Appendix%20B.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
40. Better dead than GM-fed? Pieejams: <http://www.economist.com/node/1337197> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
41. Beware the Precautionary Principle. Pieejams: <http://www.sirc.org/articles/beware.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
42. Blalock J. S., Sandman M. P., Weinstein D. N. The Precaution Adoption Process Model. Pieejams: <http://www.psandman.com/articles/PAPM.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
43. Bourguignon D. The precautionary principle: Definitions, applications and governance. European Parliamentary Research Service, December 2015. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA\(2015\)573876_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/573876/EPRS_IDA(2015)573876_EN.pdf) [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
44. Bowling T. Facing Uncertainty: Local Governments and the Precautionary Principle. Pieejams: <http://nsglc.olemiss.edu/Precautionary%20Principle.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
45. Breakthrough as US and China agree to ratify Paris climate deal. Pieejams: <https://www.theguardian.com/environment/2016/sep/03/breakthrough-us-china-agree-ratify-paris-climate-change-deal> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
46. Brown I. J. M. Copernicus' revolution and Galileo's vision: Our changing view of the universe in pictures. Pieejams: <https://phys.org/news/2016-05-copernicus-revolution-galileo-vision-view.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
47. Canadian Environmental Protection Act, 1999 (S.C. 1999, c. 33). Regulations made under this Act. Pieejams: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
48. Commission of the European Communities. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on the precautionary principle. Brussels, 2.2.2000. COM(2000). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0001&from=LV> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
49. Contracting Parties. Pieejams: <http://www.helcom.fi/about-us/contracting-parties/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
50. Contracting Parties. Pieejams: <https://www.ospar.org/organisation/contracting-parties> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
51. Countries. Pieejams: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

52. Deloso E. R. The Precautionary Principle: Relevance in International Law and Climate Change. December 2005, p. 17. Pieejams: http://www.lumes.lu.se/sites/lumes.lu.se/files/rabbi_deloso.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
53. Endosulfan Banned Worldwide. Pieejams: <https://pubs.acs.org/cen/news/89/i19/8919notw9.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
54. Environmental Legislation. Handbook 2012. Pieejams: <https://agendasocialweb.com.ar/media/uploads/pdf/amcham-environmental.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
55. EUR-Lex. Access to European Law. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/search.html?lang=en&text=precautionary+principle&qid=1494950628947&type=quick&scope=EURLEX&DTS_SUBDOM=EU_LAW_ALL&FM_CODED=REG [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
56. Fact sheet: A technology revolution to address climate change. Pieejams: https://unfccc.int/press/fact_sheets/items/4989txt.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
57. Guzman A. The Consent Problem in International Law. Berkeley Program in Law and Economics, Working Paper Series, 10 March 2011. Pieejams: <http://escholarship.org/uc/item/04x8x174#page-2> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
58. Handbook on Environmental Legislation and Institutions in Bhutan. For South Asian Cooperation for Environmental Programme (SACEP), Colombo Sri Lanka. Pieejams: <http://www.sacep.org/pdf/Reports-Technical/2002-UNEP-SACEP-Law-Handbook-Bhutan.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
59. Hayes W. A. The Precautionary Principle. Review, p. 162. Pieejams: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic737013.files/The%20Precautionary%20Principle%20-%20Hayes.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
60. Hens L., The Rio Declaration on Environment and Development. Pieejams: <http://www.eolss.net/sample-chapters/c16/E1-48-43.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
61. Ilgtspējīga attīstībai. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/ilgtspejiga_attistiba/ [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
62. Interwies E., Görlach B. and Newcombe J. Evaluating the Cost-Effectiveness of Environmental Policies: Theoretical Aspirations and Lessons from European Practice for Global Governance. Pieejams: http://www.2007amsterdamconference.org/Downloads/AC2007_InterwiesGoerlachNewcombe.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

63. International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-operation (Nov. 30, 1990). Pieejams: <https://www.ecolex.org/details/international-convention-on-oil-pollution-preparedness-response-and-co-operation-tre-001109/participants/?> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
64. Jalava K. Quality of Environmental Impact Assessment in Finland. Pieejams: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44376/978-951-39-5818-3_vaitos26092014.pdf?sequence=3 [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
65. Japan may get first U.S. apples in 16 years. Pieejams: <http://www.capitalpress.com/20161007/japan-may-get-first-us-apples-in-16-years> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
66. Kaur H. Precautionary Principle. Precautionary Principle in American Law. Pieejams: <https://www.lawctopus.com/academike/precautionary-principle/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā];
67. Kraye von Krauss M., Harremoës P. 11. MTBE in petrol as a substitute for lead. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-11.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
68. List of Parties. Pieejams: <https://www.cbd.int/information/parties.shtml> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
69. Macchiavello R. G., Quinteros C. M. Argentina. The International Comparative Legal Guide to: Environmental Law 2009. A practical insight to cross-border Environmental Law. Global Legal Group. Pieejams: http://www.rmlx.com/media/2009617_ENV09_Chapter%205%20-%20Argentina.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
70. MacGarvin M. Fisheries: taking stock. Pieejams: https://www.eea.europa.eu/publications/environmental_issue_report_2001_22/issue-22-part-02.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
71. McCay J. B., Finlayson C. A. The Political Ecology of Crisis and Institutional Change: The Case of the Northern Cod. Pieejams: <http://arcticcircle.uconn.edu/NatResources/cod/mckay.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
72. Methyl tert-Butyl Ether (MTBE) and Drinking Water. Pieejams: <http://www.health.state.mn.us/divs/eh/risk/guidance/gw/methbutylethinfo.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
73. MTBE & Groundwater Contamination. Pieejams: <http://www.acfa.org.sg/pdf/MTBE%20&%20Groundwater%20Contamination.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
74. Nash R. J. Standing and the Precautionary Principle. University of Chicago Law School, Chicago Unbound, 2007. Pieejams: http://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1279&context=public_law_and_legal_theory [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

75. Paris Agreement - Status of Ratification. Pieejams: http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
76. Paz C. M. Precautionary Principle: Case Law in Colombia. Civil & Legal Sciences, 2013. Pieejams: <https://www.omicsgroup.org/journals/precautionary-principle-case-law-in-colombia-2169-0170.1000108.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
77. Percival V. R. Who's afraid of the precautionary Principle? Pieejams: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=fac_publications [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
78. Precaution in International Sustainable Development Law. A CISDL Legal Brief. Pieejams: http://cisdl.org/public/docs/news/brief_precaution2.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
79. Precautionary Policies and Biotechnology in Africa. Pieejams: <https://www.iatp.org/news/precautionary-policies-and-biotechnology-in-africa> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
80. Precautionary principle. Pieejams: <http://www.umweltbundesamt.de/en/precautionary-principle> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
81. Precautionary principle: origin, definitions and interpretation. Pieejams:
82. <http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/ppp/2006/06-06/05.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
83. Principe de précaution: mieux encadrer sa mise en oeuvre. Pieejams: <http://www.vie-publique.fr/politiques-publiques/evaluation/principe-precaution-mieux-encadrer-mise-oeuvre.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
84. Robinson J. Who bears the burden? Assessing the evidential test required in RMA decisions. Pieejams: <http://www.eds.org.nz/assets/University%20Essay%20Competition/Robinson%2C%20Jamie%20-%20Who%20bears%20the%20burden%20-%20FINAL.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
85. Saxe D. Canada: Precautionary Principle Stronger Part Of Canadian Law. Pieejams: <http://www.mondaq.com/canada/x/424958/Environmental+Law/Precautionary+principle+stronger+part+of+Canadian+law> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
86. Status of Ratification of the Convention. Pieejams: http://unfccc.int/essential_background/convention/status_of_ratification/items/2631.php [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
87. The Bergen Conference and its proposals for addressing climate change. Pieejams: <https://unfccc.int/resource/ccsites/senegal/fact/fs220.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
88. The Cartagena Protocol on Biosafety. Pieejams: <https://bch.cbd.int/protocol/> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
89. The Supreme Court of Canada Applies the Precautionary Principle. Pieejams: <http://www.laal.ca/wp->

content/uploads/2014/02/ScanPage_20140206095840_00000001_20140206_0958556947_20140206_0958579094....pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

90. The US and China have now officially ratified the Paris climate agreement. Pieejams: <https://www.pri.org/stories/2016-09-25/us-and-china-have-now-officially-ratified-paris-climate-agreement> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
91. Understanding and Applying the Precautionary Principle to Deep Sea Minerals Mining in the Pacific Islands Region: A Socio-cultural and Legal Approach. Pieejams: <http://www.seabedmineralsauthority.gov.ck/PicsHotel/SeabedMinerals/Brochure/SPREP%2011N.4.1. Annex 1 Prec Princ and DSM mining.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
92. Vanderzwaag L. D., Fuller D. S., Myers A. R. Canada and the Precautionary Principle/Approach in Ocean and Coastal Management: Wading and Wandering in Tricky Currents, p. 128. Pieejams: http://www.fmap.ca/ramweb/papers-total/Vanderzwaag_Fuller_Myers_2003.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
93. Weisburd M. A. The International Court of Justice and the Concept of State Practice. Articles, p. 296. Pieejams: [https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume31/issue2/Weisburd31U.Pa.J.Int'IL.295\(2009\).pdf](https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume31/issue2/Weisburd31U.Pa.J.Int'IL.295(2009).pdf) [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
94. Wibiwo H. A. F. The Implication of the Precautionary Principle on International Trade. Pieejams: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/bitstream/handle/10063/3537/thesis.pdf?sequence=2> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
95. World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) The Precautionary Principle. Paris: UNESCO, 2005. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001395/139578e.pdf> [aplūkots 2017. gada 21.

Starptautiskie normatīvie akti.

96. 1969 International Convention Relating to Intervention on the High Seas in Cases of Oil Pollution Casualties, 29 Nov 1969, 970 UNTS 211.
97. 1985 Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, 22 March 1985, 1513 UNTS 293.
98. 1972 Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, 23 June 1979, 1651 UNTS 333.
99. 1972 Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter, 29 December 1972, 1046 UNTS 120.

100. 1992.gada 5.jūnijā Riodežaneiro parakstītā Konvencija par bioloģisko daudzveidību. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 8. septembris, nr. 137 (420).
101. 1992 Rio Declaration on Environment and Development, 14 June 1992, UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I).
102. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām. Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 9. marts, 37 (320).
103. Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, 11 September 2003, 2226 UNTS 208.
104. Convention on Co-operation for the Protection and Sustainable Use of the River Danube, 29 June 1994. Pieejams: <https://www.icpdr.org/main/sites/default/files/DRPC%20English%20ver.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
105. Convention for the Conservation of Antarctic Seals, Annex, 1972. Pieejams: https://www.ats.aq/documents/recatt/Att076_e.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā];
106. Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic, 25 March 1998, 2354 UNTS 67.
107. Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, 6 October 1996, 1936 UNTS 269.
108. Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area, 17 January 2000, 1507 UNTS 167.
109. Convention on the Protection of the Rhine, 12 April 1999. Pieejams: http://www.iksr.org/fileadmin/user_upload/Dokumente_en/convention_on_the_protection_of_the_rhine.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
110. Declaration. North Sea Ministerial Meeting on the Environmental Impact of Shipping and Fisheries, 4 and 5 May 2006. Pieejams: https://www.ospar.org/site/assets/files/1239/6nsc-2006-gothenburg_declaration.pdf [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
111. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2001/18/EK par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē un Padomes Direktīvas 90/220/EEK atcelšanu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2001. gada 14. aprīlis, 15/6 sējums, L 106/1. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0018&from=EN> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
112. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2015/412 ar ko Direktīvu 2001/18/EK groza attiecībā uz iespēju, ka dalībvalstis var ierobežot vai aizliegt ģenētiski modificētu organismu (ĢMO) audzēšanu savā teritorijā. Eiropas Savienības

Oficiālais Vēstnesis, 2015. gada 13. marts, L 68/1. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0412&from=EN>

113. http://eur-lex.europa.eu/search.html?lang=en&text=precautionary+principle&qid=1494950628947&type=quick&scope=EURLEX&DTS_SUBDOM=EU_LAW_ALL&FM_CODED=REG
[aplūkots 2017. gada 21. maijā]
114. Energy Charter Treaty, 16 April 1998, 2080 UNTS 95, Art 19
115. European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Maastricht , 7 February 1992, Official Journal of the European Communities C 325/5, 24 December 2002.
116. International Convention for the Regulation of Whaling. December 2nd 1946.
Pieejams:
https://archive.iwc.int/pages/terms.php?ref=3607&search=&order_by=relevance&offset=0&restypes=&starsearch=&archive=0&per_page=0&default_sort_direction=DESC&sort=DESC&context=Root&k=&curpos=&url=%2Fpages%2Fdownload_progress.php%3Fref%3D3607%26search%3D%26order_by%3Drelevance%26offset%3D0%26restypes%3D%26starsearch%3D%26archive%3D0%26per_page%3D0%26default_sort_direction%3DDESC%26sort%3DDESC%26context%3DRoot%26k%3D%26curpos%3D%26size%3D%26ext%3Dpdf
[aplūkots 2017. gada 21. maijā]
117. International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-Operation. London, 30 November 1990. Pieejams:
<http://www.admiraltylawguide.com/conven/oilpolresponse1990.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
118. Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. (World Heritage convention). 1972, 1037 UNTS 151.
119. Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais vēstnesis, 2016. gada 7. jūnijs, 59. sējums, C 202.
Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
120. Parīzes nolīgums. Latvijas Vēstnesis, 2017. gada 8. februāris, nr. 30 (5857).
121. Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, 17 May 2004, 2256 UNTS
- 119.

122. The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 16 September 1987, 1522 UNTS 3.
123. United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 11 December 2001, 2167 UNTS 88.
124. UNGA Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, A/CONF.151/26 (Vol. IV).
125. United Nations Framework Convention on Climate Change, 21 March 1994, 1771 UNTS 107
126. United Nations. Statute of the International Court of Justice, 18 April 1946, Art. 38, sec. 1.(b) Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/3deb4b9c0.html> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
127. UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
128. UNGA, World Charter for Nature, 28 October 1982, A/RES/37/7. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/3b00f22a10.htm> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

Nacionālie normatīvie akti.

129. Vides aizsardzības likums: LR likumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. gada 15. novembris, nr. 183 (3551).
130. Berkley Municipal Code. Council of the City of Berkeley. Pieejams: http://www.sehn.org/berkeley_ordinance.html [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
131. Canadian Environmental Protection Act, S.C. 1999, c. 33, 1999, Preamble, Art. 2. s. 1(a). Pieejams: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-15.31.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
132. Constitution of the Argentine Nation. 1994, Section 41. Pieejams: <http://www.biblioteca.jus.gov.ar/argentina-constitution.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
133. Iceland: Environmental Impact Assessment Act No. 106, 25 May 2000, Article 1. Pieejams: <http://www.skipulag.is/media/umhverfismat/MAUlogm2005br.pdf> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]
134. Ministry of the Environment of Norway. Nature Diversity Act, Act of 19 June 2009 No. 100 Relating to the Management of Biological, Geological and Landscape Diversity (Nature

Diversity Act), Section 9. Pieejams: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/nature-diversity-act/id570549/> [aplūkots 2017. gada 21. maijā]

135. Precautionary Principle Policy. Minute Order. Mendocino County Policy #43, 27 June 2006. Pieejams: <http://www.co.mendocino.ca.us/administration/pdf/43-Precautionary%20Principle.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

136. San Francisco Environment Code. Pieejams: http://library.amlegal.com/nxt/gateway.dll/California/environment/chapter1precautionaryprinciplepolicystat?f=templates&fn=default.htm&3_0=&vid=amlegal%3A-sanfrancisco_ca&anc=JD_Chapter1 [aplūkots 2017. gada 22. maijā];

137. Special Premiers' Conference. Intergovernmental Agreement on the Environment. Brisbane, 1992. Pieejams: <http://www.environment.gov.au/about-us/esd/publications/intergovernmental-agreement> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

Nacionālo un starptautisko tiesu spriedumi.

138. ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99.

139. ANO Starptautiskā tiesa spriedums lietā: Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14.

140. ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/The Netherlands; Federal Republic of Germany/Denmark), I.C.J. Reports 1969, p. 3

141. ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā: Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Provisional Measures, Order of 13 July 2006, I.C.J. Reports 2006, p. 113.

142. Permanent Court of International Justice. Lotus SS case (Turkey v. France), Judgement. PCIJ Series A, NO. 10, 1927.

143. Eiropas Savienības Tiesas (bij. Kopienas) 2003. gada 9. septembra spriedums lietā C- 236/01. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62001CJ0236&qid=1495059339677&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā];

- 144.** Eiropas Savienības Tiesas ceturtā kambara 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-343/09. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CJ0343&rid=2> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 145.** Eiropas Savienības Tiesas pirmās palātas 2016. gada 9. jūnija spriedums apvienotās lietas C- 78/16 un C- 79/16. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CJ0078&qid=1495058595613&from=EN> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 146.** Eiropas Savienības Tiesas sestā kambara (bij. Kopienas) 2004. gada 5. februāra spriedums lietā C-95/01. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48895&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=758843> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 147.** Eiropas Savienības Tiesas trešā kambara 2015. gada 4. marta spriedums lietā C-534/13. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0534&rid=1> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 148.** Eiropas Savienības Tiesas Virspalātas (bij. Kopienas) 2005. gada 26. aprīļa spriedums lietā C-494/01. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62001CJ0494&rid=12> [pieejams 2017. gada 22. maijā]
- 149.** Vispārējās Tiesas 2010. gada 2. marta spriedums lietā T-16/04. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62004TJ0016&rid=14> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 150.** Vispārējās Tiesas 2013. gada 7. marta spriedums lietā T-370/11. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011TJ0370&rid=11> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 151.** Vispārējās Tiesas (bij. Pirmās instances tiesas) 2002. gada 11. septembra spriedums lietā T-13/99. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47642&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=745592> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 152.** Pasaules Tirdzniecības Organizācija: EC Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones). Complaint by the United States. Report of the Panel, 18 August 1997, WT/DS26/R/USA, para. 97-109. Pieejams: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/26rusa.pdf [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

- 153.** Starptautiskā jūras tiesību tribunāla spriedums lietā: Southern Bluefin Tuna (New Zealand v. Japan; New Zealand v. Australia) Provisional Measures, ITLOS Case No. 3., 4 August 2000, RIAA Volume XXIII pp. 1-57.
- 154.** Starptautiskā jūras tiesību tribunāla spriedums lietā: Land Reclamation by Singapore in and around the Straits of Johor (Malaysia v. Singapore), decision of 1 September 2005, ITLOS Case No. 12, 1 September 2005, RIAA Volume XXVII pp. 133-145.
- 155.** Par Grobiņas novada domes 2009. gada 29. septembra saistošo noteikumu Nr. 4 „Par Grobiņas novadā ietilpstošo bijušo pašvaldību teritorijas plānojumu apstiprināšanu”, ar kuriem apstiprināti Medzes pagasta padomes 2009. gada 4. jūnija saistošie noteikumi Nr. 3/09 „Medzes pagasta teritorijas plānojuma grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, daļā par vēja enerģijas zonas noteikšanu Medzes pagasta teritorijā un Grobiņas novada domes 2010. gada 18. februāra saistošo noteikumu Nr. 62 „Detālplānojums īpašumam „Papardes” Medzes pagastā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. un 115. pantam”: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. maija spriedums lietā Nr. 2010-54-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 6. maijs, nr. 70 (4468).
- 156.** Par Lažas pagasta padomes saistošo noteikumu Nr. 6 „Liepājas rajona Lažas pagasta teritorijas plānojums 2007.–2019. gadam” Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu 3.2.8. punkta piektās daļas „d” apakšpunkta un 3.10.6. punkta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 12. decembra spriedums lietā Nr. 2008-05-03. Latvijas Vēstnesis, 2008. gada 14. novembris, nr. 178 (3962).
- 157.** Par Pāvilostas novada domes 2009. gada 24. septembra saistošo noteikumu Nr. 9 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumiem” sadaļas, ko veido Sakas novada domes 2007. gada 27. decembra saistošo noteikumu Nr. 12 „Sakas novada Sakas pagasta teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” grafiskā daļa „Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana”, ciktāl tā attiecas uz Zaļkalna meža daļām un dabas liegumam „Ziemeupe” piegulošā Akmeņraga meža daļām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2010-56-03. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 13. maijs, nr. 74 (4472).
- 158.** Par Pāvilostas novada domes 2013. gada 30. maija saistošo noteikumu Nr. 3 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumu 2012.–2024. gadam. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un Grafiskā daļa”, ciktāl tie attiecas uz dabas liegumam „Pāvilostas pelēkā kāpa” piegulošo Zaļkalna mežu un dabas liegumam „Ziemeupe” piegulošo Akmeņraga meža daļu,

atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Satversmes tiesas 2014. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-19-03. Latvijas Vēstnesis, 2014. gada 10. oktobris, nr. 201 (5261).

- 159.** Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006. – 2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvdostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03. Latvijas Vēstnesis, 2007. gada 28. septembris, nr. 157 (3733).
- 160.** A.P. Pollution Control Board Ii vs Prof.M.V. Nayudu (Retd.)And Ors on 1 December 2000, para. 1, 13, 26, 44, 46, 63. Pieejams: <http://www.ielrc.org/content/e0010.pdf> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 161.** Industrial Union Department, Afl-Cio v. Hodgson, 499 F.2d 467 (D.C. Cir. 1974), 448 US 607 (1980), 2 July 1980. Pieejams: <https://www.ravellaw.com/opinions/52598c1d2af8bf2a9850e4dc5a8b1fba> [aplūkots 2017. gada 22. maijā], pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/448/607/case.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 162.** K.M. Chinnappa, T.N. Godavarman Thirumalpad Vs. Union of India & Ors. Insc 453, (2002). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=18743> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 163.** M.C. Mehta vs Union Of India & Ors., JT 1996 (5) 372, (1996.05.10), para. 8, 10. Pieejams: <http://elaw.in/landuse/mining/badkal.htm> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 164.** M.C. Mehta v. Union of India, WP 3727/1985, (1996.12.19) (Tanneries Case: Calcutta). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=21180> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 165.** Narmada Bachao Andolan v. Union of India, 10 S.C.C. 664, (2000). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=17165> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 166.** S. Jagannath v. Union of India & Ors ,2 SCC 87, (1997). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=14622> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 167.** Taj Trapezium Case. MC Mehta v. Union of India, 2 SCC 353, (1997). Pieejams: <http://docslide.us/documents/taj-trapezium-case-1.html> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 168.** Vellore Citizens Welfare Forum v. Union of India, WP 914/1991 (1996.04.26) (Tanneries Case: Tamil Nadu). Pieejams: <http://judis.nic.in/supremecourt/imgst.aspx?filename=15202> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]
- 169.** Vimal Bhai Vs. Tehri Hydro Development Corporation & Ors., M.A. No. 376 of 2016, (2016). Pieejams: <https://sabrangindia.in/sites/default/files/ngt.vimalbhaivsthdc.pdf?583> [aplūkots 2017. gada 22. maijā]

Bakalaura darbs „Piesardzības principa statuss starptautiskajās vides tiesībās” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: _____ Lība Gailīte

_____ (rekomendēju/nerekomendēju) bakalaura darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītājs: _____ 2017.gada ____ . _____

(lektors mag. iur. Edmunds Broks)

Recenzents: _____

Bakalaura darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 2017.gada ____ . _____.

Dekāna pilnvarotā persona: _____.

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē 2017.gada ____ . _____ . (prot. Nr. _____)

Komisijas sekretāre/-s: _____